

НАУҚАН

ҚЫС ҚЫР АСТЫНДА,

Шығыс Қазақстан облысының диқаны Тимур Висетаев бітік шыққан егістік алқабындағы дақылдарды көріп, көзі тойғанымен, көңілінде алаң бар. Оның көңіліне күдік ұялатқан мәселе дақылды жинау науқанына қатысты. Биыл егін жинау науқанына Шымкент мұнай өңдеу зауытының жанар-жағармайы бөлінген. Ал Тимурдың айтуына қарағанда, бұл дизель отыны 0 градуста қатып қалады. Мұндай жағдайды өткен жылы өз көзімен көрген диқан биыл тағы да сол кедергіге тап боламыз ба? – деп алаңдап отыр.

(Жалғасы 3-бетте)

ҚЫРМАННЫҢ ЖАЙЫ ҚАЛАЙ?

МӘСЕЛЕНІҢ МӘНІ

СЫНЫБЫҢ МЫНАУ ДӘЛІЗ БЕ?

«Атырауда оқушылар дәлізде оқуға мәжбүр!» Жаңа оқу жылы басталмай жатып, ақпарат кеңістігін дүрліктірген осы хабарға қатысты сан түрлі әңгіме өріп жүр. Әсіресе, әлеуметтік желілерде сынға алып, жергілікті білім басқармасын әжуалап жатқандар көбейді. Онсыз да басы даудан арылмай келе жатқан білім саласындағы бұл мәселе қайдан шығып отыр? Осы тақырыпқа зерттеу жүргізген «Жас қазақ» газетінің меншікті тілшісі төмендегідей жағдайды анықтады.

Қазіргі таңда бір ғана Атырау қаласындағы төрт мектептің дәлізі пластикпен бөлініп, шағын сыныптар жабдықталу үстінде. Оның себебін облыстық білім басқармасы үш ауысымды жолдың амалы ретінде түсіндіріп отыр. Өйткені биыл демографиялық өсім һәм миграциялық жағдайға байланысты мектепке келген оқушы саны күрт өскен. Кей сыныптарда, тіпті оқушының саны 40-қа дейін жетіп артылады. Сондықтан кең етіп салынған жана мектептерде сыныптарды дәлізде орналастыруға күш салынууда. Атыраудағы «бөпе-бум» мектеп балалары санының биыл бірден алты мыңға дейін өскенін көрсетіп отыр.

Жалпы, Атырау облысы бойынша 115 мың 828 бала қазір өлкедегі 194 мектепте оқып жатыр. Атырау облыстық білім беру басқармасының басшысы Нұрсәуле Сайлауова бұл мәселеде тырнақ астынан кір іздеудің қажеті шамалы деп есептейді. Аймақтың бас мұғалімінің айтуынша, мәселенің бір жағы бес күндік жүйеге көшумен де байланысты болып отыр. Ол «Жаңа жүйеге байланысты, бүгінгі таңда үш кезенге шығып кету қаупі бар мектептерді анықтадық.

(Жалғасы 3-бетте)

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ

ОІС: ҒЫЛЫМ – ДАМУДЫҢ ДАРА ЖОЛЫ

Астанада Ислам ынтымақтастығы ұйымының (ИЫҰ) ғылым және технологияларға арналған саммиті болып өтті. Оған ислам елдерінің басшылары, ғалымдар мен саясаткерлер қатысты. Ұйымның ғылым мен технология тақырыбына арналған саммитінің Астанада өтуінің де өзіндік себебі бар.

(Жалғасы 2-бетте)

БИРЖАМЕТР

МҰНАЙ (brent) 55,45

RUB 5,88

DOLLAR 340

EURO 407.05

COM 4.95

АЛТЫН (ун.) 1327,80

БІЗДІҢ СҰХБАТ

Байырға тағзым

(Толығырақ 6-7-беттерде)

on the web
JASQAZAQ.KZ

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ

(Басы 1-бетте)

2016 жылы Ыстамбұлда өткен ИЫҰ-ның 13-саммитінде Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев ғылым мен технология тақырыбына арналған саммит өткізу жайлы ұсыныс жасаған болатын. Соның нәтижесінде ұйымның осы тақырыпқа арналған тұңғыш саммиті елімізде өткізілді. Елорда төрінде өткен жиында төрағалық мәртебесін атқарған Елбасы жаңа элита қалыптастырудың маңызын баса айтты. Мемлекет басшысы «Ислам бүгінде қарқынды дамып келе жатқан дін. ХХІ ғасырда ол әлемдегі ең көп тараған дінге айналады. Пайғамбар хадисінде «Бесіктен қабірге дейін білім іздеңдер» деп айтылған. Біздің басты міндетіміз – ислам өркениетіне қызмет ететін, жаңа идеяны жүзеге асыратын интеллектуалды жаңа элитаны тәрбиелеу», – деді.

Саммитте ұйымға қатысушы елдердегі ғылым мен технологияның, инновацияның дамуы бағытындағы мақсат пен міндеті талқыланды. Арқа төсіндегі алқалы жиынға ұйымға мүше елдердің арасынан 12 елдің президенті және үкімет басшылары, ғалымдар, дін қайраткерлері мен рухани көсемдер қатысты. Екі күнге жалғасқан талқылауда мұсылман үмбетінің жақын болашақта ынтымақта бірлесе жұмыс атқарып, ғылым мен технологияны мейлінше жедел игерудің амалдары айтылды. Қазіргі таңдағы ислам әлеміне жабылатын жала мен одан құтылудың жолы да осы басқосуға сөз болды. Ислам негіздерінде тайға таңба басқандай көрсетілген ғылым мен білім жетістігіне жету амалының сауапты әрі пайдалы іс екендігі де шариғат мысалдарымен жақсы түсіндірілді.

Осы орайда ислам елдерінің басын қосып отырған Ислам ынтымақтастығы ұйымы жайлы тоқтала кетсек. ИЫҰ – 1969 жылы 25 қыркүйекте мұсылман мемлекеттері басшыларының Рабатта өткен конференциясында негізі қаланған ең ірі және ықпалды үкіметтік әрі халықаралық мұсылман ұйымы. Қазіргі уақытта ол жалпы саны шамамен 1,5 миллиард адамды қамтитын 57 елдің басын біріктіріп отыр. Бұл ұйым дүние жүзіндегі БҰҰ-нан кейінгі екінші ірі ұйым болып табылады. ИЫҰ мынадай қағидадар ұстанады: толық теңдік; әр халықтың өз тағдырын өзі шешу құқығына деген құрмет; ішкі істеріне араласпау; мемлекеттердің егемендігін, тәуелсіздігін және аумақтық тұтастығын құрметтеу; ИЫҰ-ға мүше мемлекеттер арасындағы даулы мәселелерді келіссөз, араағайындық немесе арбитраж арқылы бейбіт жолмен шешу; ұйымға мүше

мемлекеттер аумақтарының тұтастығына, сонымен бірге саяси тәуелсіздігіне де қарсы күш қолданбау немесе қокан-лоққы көрсетпеу. Қазақстан 1995 жылы Ислам ынтымақтастығы ұйымының толық құқылы мүшелігіне енген.

ИСЛАМ ӨРКЕНИЕТІ ЖӘНЕ БҮГІНГІ ЖАҒДАЙ

Адамзат тарихындағы «ислам өркениеті» деген ұғымды жоққа шығаруға ешкімнің де

медицинаның дамуы мүмкін болмас еді. Қазір дамудың жана ұйымдастырушылық сатысына өтуге бізге мүмкіншілік бар. Мұны пайдалануымыз керек. Пайғамбарымыздың хадистерінде мынадай жолдар бар «Кімде-кім білім іздеу жолына түссе, Алла тағала оның жәннатқа бару жолын жеңілдетеді. Таң сәріден ғылым ізденуге және оны зерттеуге шығу 100 рәкат намаз оқудан да артық». Осыған байланысты бізге нақты іс-қимыл жоспары

діни ұстанымдары орта ғасырға қарай жетелейтіні де жасырын емес.

ИСЛАМ ӘЛЕМІНДЕГІ ҒЫЛЫМДЫ ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Саммит барысында ислам елдерінің ғылымға жете көңіл бөле алмай отырғанына қарамастан, белгілі деңгейде жетістіктерге қол жеткізіп отырғандары жайлы да мәліметтер

OIC: ҒЫЛЫМ – ДАМУДЫҢ ДАРА ЖОЛЫ

батылы бармасы ақиқат. Иә, кезінде ислам – шығыс елдерін рухани кемелдендіріп, өзіндік мәдениеті мен тарихының қалыптасуына орасан зор ықпал еткені белгілі. Ал қазіргі жағдайы қалай? Не себептен ислам елдерінде кезіндегі қарқынды дамуы жоқ? Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев саммитте сөйлеген сөзінде былай деді: «Кейбір сыншылар ислам дүниесінің көп бөлігінің басқа аймақтардан артта қалуы діннің өзімен байланысты деп санайды. Бұл ақиқатқа мүлдем жанаспайтын тұжырым. Ислам өркениеті өз кезеңінде әлемнің ең дамыған орталығы болды. Ол бүкіл адамзаттың өркендеуіне зор үлес қосты. Қазіргі цифрлық экономиканың үш тұғыры бар. Яғни сандар,

кажет. Оның шеңберінде заманауи даму мәселелері жөнінде Ислам ынтымақтастық ұйымының арнайы кеңесін құруға болар еді. Ортақ ғылыми-инновациялық қор құрған дұрыс деп ойлаймыз», – деп түпінделі Қазақстан Президенті. Сонымен қатар Елбасы өз сөзінде ислам елдерінің ғылым мен білімге аз көңіл бөліп отырғандығын да тілге тиек етті. Мәселен, ислам елдерінің көбісі ғылыми-зерттеулерге орташа алғанда, жалпы ішкі өнімнің жарты процентін ғана бөлетін көрінеді. Ал әлемдік стандарт бойынша жалпы ішкі өнімнің 2,3 пайызы ғылыми-зерттеу мен сынамаға бағытталатын дәстүр қалыптасқан. Елбасы «Қоғамдастық мемлекеттерінде бір млн тұрғынға шаққанда зерттеушілердің саны 615 адам болады. Ол

алгебра, алгоритм. Ол бір ғалымға байланысты екендігін атап өткен жөн. Ол біздің өңірде, Әмударияның бойында туған. ХІІ ғасыр бұрын Мұхаммед ибн Мұса Әл Хорезми деген ғалым өмір сүрген. Алгоритм термині Әл Хорезми есімінің лағын тіліндегі транскрипциясы болып табылады. Егер де Батыс әлі күнге дейін Рим сандарын қолданып келген болса, алгоритм түсінігін білмес те еді», – деді. Осылай тұжырымдаған Президент алдағы уақытта Ислам ынтымақтастығы ұйымының уақыт ұттырмай атқаруға тиісті жұмыстарын да атап өтті. «Бұл ғалымдарсыз әлемдік ғылым, математика,

әлемдік орташа көрсеткіштен 2,5 есе аз. Ислам әлемінде ғылым бойынша Нобель сыйлығының тек қана 2 лауреаты бар. Олар: Пәкістан физигі Мұхаммед Әбдус Сәлам – 1979 жылы, Мысыр химигі Ахмед Хасан Зеуайл – 1999 жылы. Осы жағдайды күрт өзгертуіміз керек», – деді. Ислам әлеміндегі ғылым-білім жағдайы жайлы Түркия президенті Режеп Ердуан да өз сөзінде мысалдар келтірді. Оның айтуына қарағанда, сауатсыздық кесірінен көптеген ел зардап шексе, озық ойлы ғалымдар батыс елдеріне қоныс ауырып жатқан көрінеді.

Түркия президенті Р.Ердуан «Кезінде Ислам әлемі білім, ғылым мен инновациялардың орталығы болды. Артынан соның барлығы екінші орынға түсіп кетті. Сол кезде тоқырау заманы басталды. Қазіргі кезде әлемдегі мұсылман халқының 55 пайызы сауатсыз. Экономикалық даму және ынтымақтастық ұйымына мүше мемлекеттерде білім беру саласына жалпы ішкі өнімнің 5,2 пайызы жұмсалды. Ал мұсылман елдерінде аталған көрсеткіш бір пайызға да жетпейді. Біздің маңдай алды ғалымдарымыз болса, Батысқа кетіп, сол жақта қызмет етіп жүр», – деп атап көрсетті. Мемлекет басшылары атап өткендей, көптеген елдерде сауатсыздық кесірінен өркениеттен алыстап қалушылық сезіледі. Тіпті кейбір мемлекеттердің

берілді. Сонымен қатар болашақта атқарылуға тиісті ғылым мен білім және жаңа технология саласындағы өзгерістер де назардан тыс қалмады. Елбасы ислам әлеміне рухани серпіліс жасайтын мезгілдің келгендігін ерекше еске салып өтті. Н.Назарбаев «Биыл Қазақстанда халықты өзінің тарихи бастауларына жетелейтін рухани жаңғыру бағдарламасы іске асырылады. Оның аясында ұлттық сананы жаңғырту, рухани игерілетін өзекті мәселелер қолға алынбақ. Осы орайда ислам әлеміне де рухани сілкініс, жаңғыру қажеттілігі туындап отыр деген ойдамыз», – деді. Сонымен қатар мемлекет басшысы ислам елдерінің әлемдік ғылымға қосып отырған қазіргі күнгі үлесін де естен шығаруға болмайтындығын деректермен келтірді. «2017 жылы ғылыми-техникалық және инновациялық дамуға жақсы көрсеткіштерге қол жеткізген Ислам ынтымақтастық ұйымының елдері аз емес. Мұны ғаламдық инновациялар индексі арқылы көріп отырмыз. Олардың қатарында Біріккен Араб Әмірліктері 35-ші, Малайзия 37-ші, Түркия 43-ші, Катар 49-шы, Сауд Арабиясы 55-ші, Кувейт (Кувейт) 56-орында және басқа да мемлекеттер бар. Ғалымдардың ізденісіне біз көмек көрсетуіміз қажет. Осы мақсатта, ұйым аясында ғылым мен технологияны дамытуға қосқан үлесі үшін сыйлығын тағайындау туралы шешім қабылддық. Бүгін осы сыйлықпен марапаттаудың алғашқы рәсімін өткізетін боламыз», – деген Нұрсұлтан Назарбаев ғалымдардың ғылыми ізденісі мен жаңалығына қолдау білдіру керектігін айтты. Саммит барысында ғалымдарға ғылымға қосқан үлесі үшін сыйлықты Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев табыстады.

уақыт болды. Қазір бұл құбылыспен қалай күресуге болады? ИЫҰ Бас хатшысы Юсиф бин Ахмед Әл Осейминнің ұсынысы төмендегідей. «Ағымдағы жағдай мұсылман әлемі алдына сын-көтерлер төндіруде. Қазіргі уақытта біз шынайы қауіптің алдында тұрмыз. Себебі терроризм, экстремизм, исламофобия өршіп келеді. Бұған қоса, біздің елдерімізде жұмыссыздық, сауатсыздық пен кедейшілік сынды проблемалар да бар. Біз бұлармен күресуіміз қажет әрі бұл күресте ғылым мен технологияларды қолдануға тиіспіз. Біз қоғамымызға сәйкесінше білім беруіміз керек», – деді ИЫҰ Бас хатшысы. Оның сөзіне қарағанда ұйым жас ғалымдарды қолдау мақсатында кешенді бағдарлама әзірлеп жатқан көрінеді.

Ал Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев әлем мұсылмандарының ауызбіршілікте іс тындыра алмай отырғандығын баса айтты. «Өкінішке қарай, соңғы кездері мұсылман үмбеті талай ауыр сынақпен бетпе-бет келіп отырғанын бәріміз білеміз. Біріншіден, экстремистік және террористік ұйымдар кеңінен етек алуда. Олардың ланкестік әрекетінен бірінші кезекте мұсылман елдерінің өзі зардап шегіп отыр», – деген мемлекет басшысы бұл кезеңді артқа қалдыратын мезгілдің жеткендігін баяндады. Елбасы «Жақында Мьянмада болған шиеленіске қатысты алаңдаушылығымызды бәріміз білдіреміз. Барлық тарапты зорлық-зомбылықты дереу тоқтатып, диалогты Біріккен Ұлттар Ұйымы аясында жалғастыруға шақырамыз. Үшіншіден, 1,5 миллиард астам адамды біріктіретін ислам әлемі бүгінде, өкінішке қарай, ауызбіршілік таныта алмай

Сонымен қатар Елбасы OIC15 форумын құру туралы да игі бастама көтерді. Әрі батыс елдерімен ашық сұхбат жүргізу көптеген салада жетістікке қол жеткізуге себепші болатындығын да ескертіп өтті. Мемлекет басшысы «Ислам әлеміндегі маңызды ғылыми-экономикалық мәселелерді шешу үшін G20 форумы сияқты бізге де бейресми топ құратын кез келді деп ойлаймын. Ислам ұйымының алдыңғы қатарлы он бес мемлекеті бірігіп, оны OIC15 деп атасак дұрыс болар еді. Ислам үмбетіне ғылым мен техникалар саласын да дамыту мәселесі өте маңызды болып отыр. Осыған орай алдыңғы қатарлы батыс елдерімен тұрақты әрі жемісті байланыстар орнату қажет. Олармен өзара байланыста болуымыз түбі ислам елдерінің ілгерілеуіне пайдасын тигізетіні анық», – деді. Ал Өзбекстан президенті Шавкат Мирзиязев өз елінде Халықаралық ислам орталығын ашуға ниетті екендігін жеткізді. Ала шапанды ағайындылардың басшысы «Аталған орталық білім мен тәжірибенің ошағына айналады деп сенеміз. Ол жерде бірлескен зерттеулерді жүргізуге болады. Сондай-ақ біз ғұлама Әл Хорезмиге арнап жас математиктердің халықаралық Олимпиадасын өткізуді ұсынамыз. Сосын Ислам ынтымақтастығы ұйымының мұсылман әлеміндегі ғылыми жетістіктері үшін арнайы

отыр. Содан біз көп ұтылып отырмыз. Мұсылмандар арасындағы бытыраңқылық пен конфессияға бөлінуді сыртқы күштер өз мүддесіне пайдалануда. Біз мұны артта қалдыруымыз керек», – деді.

Түркия президенті Режеп Ердуан да Мьянмадағы қырғынды тоқтатуға үндеу тастауға шақырды. Ол «Мьянмадағы бауырларымыз қиын жағдайға тап болды. Олар өз үйлерін тастап кетуге мәжбүр, жан-жаққа босып кетті. Біз осы бір әділетсіздікті бірге тоқтатуымыз қажет. Бангладеш пен Мьянма үкіметтерімен келісе отырып, ол жердегі «адамзат драмасын» шешуіміз керек. Себебі Бангладешке қашып барған мұсылмандар да көмекке зәру. Біз оларға көмектесуге дайын екенімізді жеткіздік. Енді, барлық мұсылман мемлекеттері бірігіп, ол жақтағы бауырларымызға қол ұшын созуы қажет» – деді. Саммитте Түркия президентінің ұсынысы ескеріліп, Мьянма үкіметін БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі кеңесінің мониторингтік миссиясын қабылдауға шақырған есеп қабылданды.

Екі күнге жалғасқан Ислам ынтымақтастық ұйымының ғылым және технология жөніндегі саммиті дәл қазіргі таңдағы өзекті мәселелерді қарастырды. Саммит төрағасы Нұрсұлтан Назарбаев ислам әлеміне ортақ көптеген

награданы тағайындаған дұрыс болатын еді» – деді. Өзбекстан президенті жаңа технология тақырыбына арналған саммитті үш жылда бір рет ұйымдастыру жайында ұсыныс білдірді. Сонымен қатар 2020 жылғы саммитті өз елінде өткізуге әзір екендігін жеткізді.

ИСЛАМОФОБИЯ ЖӘНЕ МЬЯНМА МӘСЕЛЕСІ

Әлем халықтары арасында исламофобия «дәртін» деплеп тұрғанына да біраз

Бейбіт ТОҚТАРБАЙ,

Астана қаласы

Науқан

(Басы 1-бетте)

«Қазақстан» телеарнасы хабарлағандай, дикан биыл 2000 тектардан астам жерге күнбағыс дақылтын еккен. Бұл дақыл күздің соңында жиналады. Ол кезде шығыстың қара суығы басталып кетеді. Өткен жылы шымкенттік дизель қатып қалып, бейнет шеккен Тимур Павлодар мұнай өңдеу зауытының дизелі болса дұрыс болар еді, — деп отыр. Ал неге Павлодар мұнай өңдеу зауытының дизелі

ҚЫС ҚЫР АСТЫНДА, ҚЫРМАННЫҢ ЖАЙЫ ҚАЛАЙ?

бөлінбеген? Мәселе осында. Дәл жыл сайынғы «дәстүр» бойынша еліміздегі 3 мұнай өңдеу зауытының біреуі күзгі жиын-терін мезгілінде жөндеуге беріліпті. Сондықтан да Шымкент мұнай өңдеу зауытының дизелін егін ору науқанына бөліп отырған көрінеді.

Таяқтың екі ұшы бар дегендей, мәселенің келесі басына қарайықшы. Осы аптаның басында ғана ауыл шаруашылығы вице-министрі Қайрат Айтуғанов үкімет отырысында астық жинау науқанына тас-түйін әзір екендігін, жақетті жанар-жағармайдың да бөлініп қойғандығын айтты. 12 қыркүйекке дейін еліміз бойынша 11,6 млн га астық жиналған. Вице-министр «Бидай мен арпа қар астында қалмайды» деп сендірді. Жиын барысында өңірлердегі астық жинау науқанының ағымдағы жағдайы туралы Ақмола облысының әкімі Мәлік Мырзалин, Солтүстік Қазақстан облысының әкімі Құмар Ақсақалов, Қостанай облысы әкімінің

бірінші орынбасары Гауез Нұрмұхамбетов баяндады. Расын айтқанда, мұндай мінсіз «отчетті» бірінші рет естіп отырған жоқпыз. Бұған дейінгі жылдарда да бәрі керемет болады дегенмен талай астық қардың астында қалып рәсүә болған. Кей жылдары жинап алған астықты шірітіп те алғанбыз. Ал енді бірде сол жиналған алтын дәнді сақтайтын қойма таппай қиналған кездерімізде есімізде. Сондықтан да Тимурдай шаруа адамның дер кезінде шарасыз күй кешпеуіне кім кепілдік бере алады?

Баршамызға мәлім тағы бір мәселе бар. Ол жыл сайынғы күзде жанармай бағасының қымбаттауы.

Не себептен тек қана күзгі шаруа кезінде жанармай қымбаттайды? Жанармай бағасының көтерілу себебін түсіндіретін жауаптылардың сылтау жауабын халық алдын ала біліп отыр. Еліміздегі 3 мұнай өңдеу зауытының біреуі, кейде екеуі жөндеуге беріледі. Сондақтан да жанармайды көрші мемлекеттен тасымалдап, баға өсіп кетеді. Ал не себептен тек қана мұнай өңдеу зауытын күзгі жиын-терін кезінде жөндеуге жібереді? Бұл сұраққа әзірге жауап табу қиын.

Осы аптада жанармай бағасы тағы да көтерілді. АИ-92 маркалы бензиннің 1 литрі 149 теңге болды. Бұл жағдайға байланысты энергетика министрілігінің мұнай өнеркәсібін дамыту департаментінің директоры Қуаныш Құдайбергенов «Қазіргі таңда біз бензин мен дизельді отынды Ресейден импорттауға мәжбүрміз. АИ-92 маркалы бензин бойынша — 30 пайыз, дизель отыны бойынша — 15 пайыз. Жыл бойы зауыттар кестеге сәйкес тоқтайды, бұл жоспарлы шара. Қазір дәл осындай кезең. Мәселен, Атырау зауытында тамыз айынан 18 қыркүйекке дейін жөндеу жұмыстары жүргізіледі, Павлодар зауыты 20 қыркүйектен 25 қазанға дейін жөндеу жұмыстары үшін жабылады. Осы аралықта бұл зауыттар өндірісін тоқтатып, біз Ресейден импорттауға мәжбүрміз», — деп жауап берді. Оның айтуынша, зауыттардағы жоспарлы жөндеу жұмысына байланысты Ресейден жеткізілетін бензиннің үлесі артқан. Тіптісінше жанар-жағармай бағасы да аздап өсті. Сондай-ақ ол мұнай өнімдерінің бағасы қазіргі таңда тек нарықпен ғана реттелетінін атап өтті. Яғни министрлік мұны бақыламайды. Сол себептен шаруаға да ерте камданып, жанар-жағармайды арзан кезінде сатып алып қою керек. Әйтпесе қыс таяған уақытта астық жинаумен емес, қатып қалған дизель отынын жібітумен әлек боласыз.

Бейбіт ТОҚТАРБАЙ,
Астана қаласы

Мәселенің мәні

СЫНЫБЫҢ МЫНАУ ДӘЛІЗ БЕ?

(Басы 1-бетте)

Қалыптасқан ахуалдан шығудың жолы ретінде, балалардың денсаулығына кедергі келтірмейтіндей етіп, дәліздерді сыныппа бөлімдік. Бұл жағдай оқу процесіне де кедергі келтірмейді» — дейді.

Айта кету керек, биылдың өзінде Атырау облысы бойынша бес бірдей мектеп

Doro: kkk.kz

қоса, дәлізде сабақ беру проблемасын қаншалықты шешеді? Ол жағы әзірге белгісіз.

Айтпақшы, дәлізде білім алу өз алдына, Атырауда мектептерді оқулықпен қамту мәселесі де қазір ақсап тұр. Уатсап желісіндегі ортақ топтарда ата-аналар баласының үй тапсырмасын телефонға түсірілген сурет арқылы орындап жүргенін айтып нәлуде. Осы

Нұрсәуле Сайлауованың айтуынша, оқулыққа жеткілікті тапсырыс берілген. «Тіпті бірінші және екінші сыныптар үшін оқулыққа ғана емес, әдетте ата-ана сатып алып жүрген дәптерге де тапсырыс жасалды. Алайда бәрі бірдей мектепке жеткізіле қоймады. Мысалы, «Бөбек» баспасының оқулықтары тиелген вагон Атырауға жақында ғана келді. Одан бөлек, оқу жылының басында болатын ұйымдастыру тұстары да бар. Мектептер жаңа оқушылардың нақты санын есептей алмайды. Ал Атырауда оқушылар саны артуда» — деген ол, ата-аналарды базар мен кітап дүкеніне асықпауға шақырды. Себебі жетіспейтін кітап жуырда мектептерге әкелінеді екен.

Баян ЖАНУЗАҚОВА,
Атырау

Тосқауыл

Ғасыр дерті – есірткімен күрес ешуақытта тоқтаған емес, тоқтамайды да. Еліміздің оңтүстік өңірінде де қауіпті кеселмен күрес қарқынды түрде жүргізілуде. Оңтүстік Қазақстан облысы ішкі істер департаменті есірткі бизнесіне қарсы күрес басқармасының бастығы, полиция полковнигі Алтынбек Әмірбековпен жолыққанымызда «Есірткі тасымалдаушылар түрлі айла-шарғы ойластырады. Қалай дегенде де, біз олардың жолын кесуіміз керек. Өйткені, есірткінің қай түрі болсын, адамзат тіршілігі үшін қауіпті» — деді.

Шынтауайтында, наркомания сөзі гректің «нарко»-қозғалыссыздық, «мания»- ессіздік деген сөздерінен шыққан. Қозғалыссыздық та, ессіздік те түтіп-түбінде адам баласын жақсылыққа апармайды. Есірткінің шығу тарихына үңілсек, мыңдаған жылдарға кері шегінуге тура келеді. Есірткі ежелден адамзат баласын тез тәуелді етіп, ағзаға зиянды мол тигізетін уыт ретінде белгілі болған. Ежелгі мысырлықтар есірткіні біздің дәуірімізге дейінгі 1600 жылы балалар мен ересектерге тыныштандырушы зат ретінде қолданыпты. Байырғы гректер қайғы-қасіретті ұмыттыру мақсатында және ауыр дертті науқастарды ұйықтататын дәрі ретінде пайдаланған деседі. 1803 жылы неміс химигі Ф.Серторнер апыннан алғашқы алкокойды бөліп алып, грек ұйқы

құдайы Морфей атына — «морфин» деп атаған. 1898 жылы Дессер морфиннен химиялық жолмен героинды бөліп алды. Сол кездері героин морфинизмді емдеу үшін пайдаланылған екен.

Есірткі қазіргі таңда әлемнің кез келген нүктесіне тараған үлкен бизнес тауары. Ол үшін адамдар бір-бірімен атғысып-шабысып та жатыр.

Жастарды азыралы, мәңгүрттендіреді. Адамның санасын улайды. Қоғамды құлдырататын барлық зиянды әрекет осы уытқұмарлықтан бастау алады. Оның ішінде паракорлық, жезөкшелік, зорлық, өзін-өзі өлтірушілік, жыныс ауыстыру, нашакорлық, ұлтсыздық, отбасының сақталмауы сияқты сорақылыққа соқпақ салады. Есірткі адам психикасына бірден әсер етіп, оны әлсірете түседі. Есірткіге тәуелділік жеке адамның ғана емес, қоғамның да экономикалық және әлеуметтік ахуалына айтарлықтай әсер етеді. Есірткі тұтынушы бұрындары 15-20 жыл өмір сүрсе, бүгінде олардың ғұмыры 5-6 жылға қысқарған көрінеді.

Әлемнің атакты ғалымдары зерттеу жүргізе келіп: «Адамзат тұрған жерде нашакорлық жойылмақ емес» — деген қорытындыға келген. Демек, есірткі тұтыну өркениеттің ажырамақ бір

бөлшегіне айналып кетті деген сөз. Нарколог-мамандар нашакорлықтың жасарып бара жатқанына қатты алаңдап отыр.

ҚАУІПТІ КЕСЕЛМЕН КҮРЕС – ОРТАҚ МІНДЕТ

Міне, сондықтан да Оңтүстік Қазақстан облыстық ішкі істер департаментінің есірткі бизнесіне қарсы күрес басқармасының (ОҚО ІІД ЕБКҚБ) қызметкерлері де қоғам дертімен аяусыз күресіп келеді. Еліміздің ішкі істер министрлігі есірткі бизнесіне қарсы күрес және есірткі айналымын бақылау комитетінен келіп түскен нұсқау бойынша ОҚО ІІД ЕБКҚБ қызметкерлері облыс аумағындағы ойын-сауық орындары мен түнгі клубтарда, білім ошақтарында есірткінің заңсыз айналымының деректерін анықтау және жолын кесу мақсатында жедел іздестіру жұмысын үнемі жүргізіп келеді.

Атап айтқанда, ОҚО ІІМ ЕБКҚБ мен жергілікті полиция қызметі, ювеналды полиция басқармасы және облыстық денсаулық сақтау басқармасының қызметкерлері бірлесе отырып, облыс аумағындағы барлық ойын-сауық орындары мен түнгі клубтарда жастар арасында есірткі заттарын сақтау, сату, тұтыну дерегін анықтау, алдын алу мақсатында 50 рет рейд ұйымдастырған. Сонымен бірге мемлекеттік мекемелердің 2016-2017 оқу жылына арналған профилактикалық бірлескен іс-шара жоспарының негізінде жоғары, арнаулы оқу орындары мен мектептердің арасында түсіндіру жұмысы ұдайы жүргізіліп келген. Мәселен, Шымкент қаласындағы облыстық балалар кітапханасында «Есірткіге байланысты құқықбұзушылықтар және оның жауапкершілігі, терроризм мен теріс діни ағымдар туралы» лекция оқылды. Оған ата-аналар, оқытушылар, мұғалімдер, студенттер мен оқушылар қатысты. Осындай лекция, кездесу, дөңгелек үстел, семинар, спорттық жарыстар жыл он екі ай бойы толас таппайды.

Жуырды Шымкент қаласындағы М.Дулати атындағы мектеп-лицейде «Есірткі

қылмыстарына қатысты құқықбұзушылықтар мен оның жауапкершіліктері, нашакорлықтың, есірткі тұтынуында адам ағзасына зияны» деген тақырыпта интерактивті сабақ ұйымдастырылды. Оған 18 орта мектептің оқушылары мен 57 арнайы оқу орындарының 3000-нан астам студенті онлайн режимінде қатысты.

Арада шамалы күн өткенде аталған мектеп-лицейде осы тақырыпта тағы да интерактивті сабақ ұйымдастырылды. Сабаққа 27 мектептің 10-11-сынып оқушылары, 42 арнайы оқу орындарының 2500-ден астам студенті онлайн режимінде қатысты. Ал жаңа оқу жылы осындай сабақтар жалғасын табатынына баскарма басшылары сендіріп отыр.

қатысушыларға «Әлем есірткісіз» бейнеролигі көрсетілді.

Шымкент қаласындағы Асанбай Асқаров атындағы дендросаябақта да жастарды салауатты өмір салтына насихаттау мақсатында бірнеше рет флешмоб, конкурс өткізілді. Оған облысқа танымал спортшылар қатысты. Сондай-ақ ОҚО ІІД-нің кинологтары мен «Арлан» арнайы тобының сарбаздары өнерін ортаға салды. Ақция соңында облыстың танымал өнерпаздары үлкен концерт қойды.

Десек те, есірткі деген атжалман жастарға ауызын салуды қоймай келе жатқаны жасырын емес. Бүгінде жастардың ойын-сауық орталықтарында, түнгі клубтарда таблетка

өзі 10 мың теңге тұрады. Ал марихуананың бір сіріңке қорабындағысы 7 мың теңге тұрады екен. Гашиштің бір сіріңке қорабындағысы 10 мың теңге тұрады. Осыны білетін есірткі тасымалдаушылар түрлі китүрқылыққа барады. Соның ішінде олар әлі оң мен солын жақсы білмейтін жасөспірімдерді өз құрығына түсіруге тырысады. Сондықтан біз биылғы 8 айда нашакорлықтың алдын алу іс-шарасының жоспарына сәйкес бірнеше баскарма қызметкерінің қолдауымен 27 мың адам қатысқан жасы қамелеттік жасқа толмағандардың нашакорлыққа тартулын алдын алуға және болдырмауға бағытталған іс-шара ұйымдастырдық. Сонымен қатар нашакорлыққа

QOĞAM **3**
www.jasqazaq.kz E-mail: jas_qazaq@mail.ru

Талқы

Латын алфавитіне көшуде кешікпегеніміз дұрыс. Бұл жөнінде Мәжілісте «Мемлекеттік тілдің латын графикасындағы әліпбиінің бірыңғай стандартын енгізу мәселелері туралы» парламенттік тыңдауда Мәжіліс депутаты Сауытбек Әбдірахманов мәлім етті.

Ол өз сөзінде латын әліпбиіне көшу жайлы еліміз тәуелсіздігін жариялаған жылдардан бастап айтылып келе жатқандығын және біздің тіл мамандары мен сарапшылардың бұл мәселе жайлы көптеген талқылау мен пікір айтқандығын атап өтті. Сондықтан да бұл әбден қоғам талқылауынан өтіп, піскен мәселе екендігіне тоқталды. Осы орайда С.Әбдірахманов «Асықпаған жақсы, кешікпеген одан да жақсы» — делі.

Сонымен қатар депутат бұл жұмысты дұрыс атқарып шығу үшін табандылықпен енбек ету

екенін дау туғызбастай дәлелдеу аса қажет. Біздің алдымызда талай жылға созылатын, жүйелі, табанды түрде жүргізуді қажет ететін қиын жұмыс тұр. Бойымызда бар енжарлықтан, еріншектіктен арыла білсек, ертемізді ойлайтын ел екенімізді дәлелдегіміз келсе, елдігімізді

Сауытбек ӘБДІРАХМАНОВ:

АСЫҚПАҒАН ЖАҚСЫ, КЕШІКПЕГЕН ОДАН ДА ЖАҚСЫ

қажет екендігін ерекше атап өтті. Парламент Мәжілісінің депутаты «Жаңа әліпбилі жасау кезінде халқымыздың, өзге елдердің сан ғасырлық жазба тарихы зерделенгені, оған латын жазуының классикалық үлгісі басшылыққа алынғаны жан-жақты түсіндірілуі, бұл тандаудың ен онтайлы, ен дұрыс тандау

енселендіргіміз келсе, бұл іске тәуекеліміз тұруға тиіс», — делі. Ол өз ойын «алфавит ауыстыру алдағы онжылдықтарға ғана емес, ғасырға есептелген ірі іс, шын мәнінде, тарихи шешім» — деп қорытындылады.

Бейбіт ТОҚТАРБАЙ,
Астана

және есірткі бизнесіне қарсы 103 семинар, 128 лекция, 87 кездесу, 69 дөңгелек үстел және 24 спорттық іс-шара өткізді. Ұлт болашағы — ұрпақ саулығы үшін біз әрқыз қырағы болуымыз керек. Қатерлі кеселден құтылудың қадамдары жалғаса береді», — делі.

Сарапшылардың есептеуі бойынша, заңсыз есірткі айналымынан түсетін жылдық табыс 600 миллиард долларға дейін жетеді екен. Бұл әлемдік сауданың 10 пайызын құрайды, — деседі мамандар. Ал керек болса! Жалпы, есірткі саудасы мен тұтынуы тоқтату жолында қалғымауымыз керек. Мұны еліміздегі есірткімен күресетін мамандар жақсы түсінеді.

Сабырбек ОЛЖАБАЙ,
Оңтүстік Қазақстан облысы

Еңбегімен еңселі

Ауыл шаруашылығымен айналысып, табысқа қол жеткізімін деу үшін жүрек жұтқан батылдық керек – ақ шығар. Әсіресе, жазы – қысқа, қысы – ұзақ солтүстік өңір үшін. «Тәуекел түбі желқайық, өтесің де кетесің» дейтін ер мінездің қайраты да бірде төтеп берсе, енді бірде төтеп бере алмас еді. Оның үстіне миллиондаған теңге несие алсаң, берешек бүйіріңнен қысқан кезде басыңа тартқан көрпені аяғыңа жеткізе алмай баз кешіп кетер едің.

Ерлан Алин да ескі үзіліп, жаңа жалғанып жатқан уақытта нар тәуекел еткен. Туған еліндегі бұрынғы «Тасөткел» өндірістік кәсіпорны банкрот болып танылып, мойнына өте көп мөлшердегі қарыз ілініп жатқан шақта өз жұмысын бастаған. Дәл осы шаруашылықты тік көтеріп әкету мүлде мүмкін

НЕСИЕМЕН НЕСІБЕСІН МОЛАЙТҚАН

еместей көрінген. Бірақ ауыл адамдары Ерлан Кинуарбекұлына құлай сенді. Өйткені, ол осы жердің азаматы. Осы жердің азаматы болғандықтан да бойындағы бар қажыр-қайратын, білімі мен білігін сарқа жұмсап, ауылының ажарын келтіруге тырысарына сенді. Жермен жұмыс істеу үшін сол жерге тұтынушы ретінде ғана қарамай сүйе білуін де керек.

Сонау 1999 жылы Ерлан Кинуарбекұлының басшылығымен жауапкершілігі шектеулі «Темірлан» серіктестігі құрылды. Бұрынғы жұмысы өрге баспай ыдыраған өндірістік кәсіпорынның зілбатпан салмағы енді жана іске бекем белін бұған жас кәсіпкердің иығына түсті. Дәл осы жерде бір айта кететін дүние, алғашқы жылдардың ересен қиындығы. Әр жыл сайын төп-тәуір өнім жинағанымен, бір жағы несиеді жабуға, екінші жағы бұрынғыдан қордаланып қалған қарызды өтеуге жұмсалып, ілгері басқан аяғын кері қайтып, құлашын кеңінен жаюға мүмкіндік бермеді. Әйтсе де көкірегіндегі болашаққа деген сенім оты маздап жанып тұратын. Сол бір оттың өшпеуіне машина-трактор шеберханасының менгерушісі М.Ахметов, бригадир Ж.Баймендинов, оған қоса, М.Досмұханов, К.Еділбаев, С.Райысов, Б.Тасмағамбетов тәрізді тарлан механизаторлар көп көмегін көрсетті.

Енді бір ауыз сөз ел енесін тіктеген Ерланның бойындағы қайрат пен жігер жайында. Былай қарағанда өзгеден өзгеше ештеңе жоқ тәрізді. Кеңестік кезеңде ер жеткен басқа балалар тәрізді мектепке барды, секцияға қатысты, 16 жасында шаңғы спортынан спорт шебері атанды. Шаңғы жолына Олимпиада чемпионы Александр Смирновпен қатар шығып, жарыс көрігің қыздырған сәттері де болған. Бойындағы қиындыққа қарсы тұрар қажуды білмесе қайрат сол кезден қалыптасқан тәрізді.

Иә, өмірдің өзі Ерлан жүйтікпен шаңғы спорты тәрізді ғой. Ылдың мен енісі, өрі мен қыры бар. Өмірдегі,

еңбектегі қырға шығуын үшін де қарын талғанша қарекет етуің керек. Сол қалыптасқан тәзім зая жеткен жоқ.

Бүгінде «Темірлан» серіктестігі бәсекеге қабілетті шаруашылыққа айналды. Оған себеп болып отырған тірнектеп жинаған материалдық-техникалық базасы. Жаңа үлгідегі егістік кешендері, шетелдік астық комбайндары, Бюллер тракторлары толып жатыр. Оның үстіне асыл тұқымды ірі қара өсірумен де айналысады. Төрт түлік түгел өсіріледі деп айтса да болғанды. Шаруашылықтың үйір-үйір жылқысы мен отар-отар қойы бар.

Ауылда тұрған адам бір күннің өлшемімен өмір сүрмейді. Алысты, ертенгі күнді болжай білу қажет. Болжадың екен, тырмысып-тырбанып ұмтылған ләзім. Несиемен несібесін көгерткен, жалғыз өзін ғана емес, елінің де игілігін арттырып отырған кәсіпкер ауыл тұрғындарын экологиялық таза өніммен қамтамасыз етуге біржола бел бұған. Соңғы жылдары 20 гектар жерге көкөніс еге бастады.

Қайырымдылық қанына сіңген қасиет. Ауылдағы балабақша мен мектепке көмек көрсету дәстүрге айналды. Осы ауылда кешегі кеңес заманынан бері қотанында құл-қокыс тау-теңіз болып үйіліп жататын. Бұл көрініс көптеген қараша

ауылдарға тән еді. Ал бұл болса соның бәрін тазалап, туған елді мекенін абаттандырып, көркейтіп қойды. Біртіндеп құрылыс жұмыстары да жүргізіле бастады. Өйткені, ауылдың ахуалын жақсарту үшін жас мамандар керек. Баспанасы болмаса, маман келе қоя ма? Екі жас маманға екі қабатты үй салып берді. Ескі кеңсені қайтадан жабықтап, 300 орындық дәмхана салды. Дүкен мен наубайхана бой көтерді. Бұрынғы мәдениет үйін спорт залына айналдырды. Сөйтіп, аз уақыттың ішінде енесі түскен елді мекен құрқытайдың ұясындай жып-жылы елге айналды.

Осының бәрі Ерлан Алиннің еңбегі екені даусыз. Ерлан елдің мерейін көтерсе, Ерланның мерейін ауыл шаруашылығын қолдаған мемлекет көтерді.

— Қазіргі күні ауылда тұрып күн көруге, күн көру ғана емес, тәп-тәуір дәулет жинауға әбден болады, — дейді Ерлан Кинуарбекұлы, — мемлекет тарапынан қаншама көмек көрсетіліп жатыр. «Алтын асық», «Сыбаға» бағдарламалары өте тиімді. Тек еңбек ете білуін керек.

Кәсіпкердің айтуына қарағанда, ауыл шаруашылығы кооперативтерін ұйымдастыру нағыз жанашырлық, жанды көмек екен. Тіпті ұйымдасатын алам таба алмаса, отбасындағы үш адам бірігіп те құра беруіне болады. Бұрынғыдай өнім өткізу қиындық тудырмайды. Оның үстіне солтүстікте қазір мал бағу да тиімді. Өйткені, бұрын тиімсіз болып есептелетін қара мал еті жылдан-жылға қымбаттап келеді. Бұл қалалық жерде тұратын тұтынушыларға қиындық тудырғанымен, ауылдағы мал сүмесімен күн көріп отырған адамдардың енесін көтеруге зор септігін тигізеді.

Бір өзі бір ауылдың бар қажетін өтеп келе жатқан Ерлан Алин бір кезде белін бекем буып, мемлекеттен несие алып жұмысын бастап кеткеніне осы күні бек разы.

Байкал БАЙӨДІЛОВ,
Жарқайың ауданы,
Ақмола облысы

Орайы келген әңгіме

— Биыл «Атамекен» Ұлттық кәсіпкерлер палатасының құрылғанына 4 жыл болды. Осы уақыт ішінде бизнесті қолдау бағытында қандай жұмыс атқарылды? — Кәсіпкерлер палатасын құру идеясы отандық бизнесті жаңа деңгейге көтеру, жаңғырту мақсатында қолға алынған еді. Бұл жоба Елбасының тікелей бастамасымен іске асып, жалпы нобайы әлемнің жетекші мемлекеттері негізінде құрылды. Төрт жыл ішінде ұлттық палата өзінің тиімді және нәтижелі қызметі бар институт екенін дәлелдей алды. Оны кәсіпкерлер тарапынан түсетін өтініш санының және қорғалған мүліктік құқықтың сомасының артуынан көруге болады. Қазіргі таңда бизнестің қорғалған мүліктік құқықтың жалпы сомасы 81,6 млрд теңгеден асты. Өздеріңіз байқасаныздар, республикалық деңгейде үкіметпен бірлесе кешенді жұмыс жүргізілуде. Соның нәтижесінде жақында міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жүйесін қайта қарау туралы маңызды ұсыныс қабылданды.

Одан бөлек, көптеген уақыт бойы кәсіпкерлер үшін үлкен кедергі болып келген «жалған кәсіпкерлік туралы» бап қылмыстық кодекстен алынып тасталынды. Бүгінде экономикалық қылмыстарды ізгілендіру бойынша жұмыс жалғасады.

Аймақтық деңгейде айтар болсақ, Алматы облысында кәсіпкерлердің құқығы мен мүддесі қорғау бағытында келетін арыздың жартысынан астамы оң нәтижемен шешілуде. Кәсіпкерлер палатасы өткен жылғы мерзіммен салыстырғанда биыл барлық сала бойынша көрсеткіш артқан. Жыл басынан бері Алматы облысының кәсіпкерлер палатасы 808 млн теңгеден астам мүліктік құқықты қорғаған. Мысал ретінде ««КОМЕК МАШИНИЕРИ» ЖШС жағдайын алуға болады. Кәсіпкерлер палатасының араласуымен компанияға қатысты 64 млн теңге көлеміндегі айыппұл алынып тасталған.

Палатаның маңызды бағыттыңың бірі — агроөнеркәсіп кешеніне қолдау көрсету. 8 ай ішінде палата 12 ауыл шаруашылығы кооперативін тіркеді. Оның ішінде 9 кооперативке «Ауыл шаруашылығына қолдау көрсету қоры» арқылы қаржы бөлінді. Ауыл кәсіпкерлерінің біліктілігін арттыру үшін, сондай-ақ жана технологияны енгізуге көмектесу мақсатында облыста мал шаруашылығы мен өсімдік шаруашылығына арналған 26 семинар өтті. Оған 469 тыңдаушы қатысты.

Ауылды жерлердегі жұмысты күшейту үшін палата филиалдары жанынан кәсіпкерлер кеңесі құрылып, оның мүшелігіне селолық округтерден белсенді және танымал кәсіпкерлер енді. Осылайша біз барлық кәсіпкерлік қоғамдастықтың үн-пікірін қамтып жатырмыз. Қазіргі таңда аудандағы кәсіпкерлер кеңесі жергілікті билік пен кәсіпкерлер арасындағы диалог алаңына айналды.

— Осы ауылды жерлердегі кәсіпкерлерге нақты қандай қолдау көрсетіледі?

— Ауыл, аудан кәсіпкерлері үшін бухгалтерлік, кеден, құқықтық, жобаны сүйемелдеу бойынша сервистік көмек, мемлекеттік бағдарлама бойынша консультация тегін түрде облысымыздың 16 ауданы мен 3 қаласында орналасқан Кәсіпкерлерге қызмет көрсету орталықтарында беріледі. Одан бөлек, кәсіпкерлік негізіндерін үйретуге бағытталған «Бизнес-Кенесші», «Бизнес-Өсу», «Іскер байланыстар», «Жас кәсіпкер мектебі» сынды оқу курстары бар. Аталған оқу бойынша берілген

Жетісу өлкесі кәсіпкерліктің жан-жақты дамуына табиғи жағдай, географиялық орналасуымен де зор мүмкіндік беретін өңір. Алматы облысы аграрлы аймақ саналғанымен кейінгі жылдары бизнес саласы қарқынды дамып келеді. Бүгінде 700-ден астам кәсіпорын 30 мыңға жуық адамды жұмыспен қамтуда. Олар өткен жылы 650 млрд теңгенің өнімін өндіріп, облыс экономикасының өркендеуіне айтарлықтай үлес қосты. Сондай-ақ 40-тан астам кәсіпорын өнімін экспортқа шығаруға қауқарлы. Осы тұста өңіріміздегі кәсіпкерлікті дамытуда белсенді жұмыс атқарып отырған облыстық кәсіпкерлік палатасын айтуға болады. Құрылғанына үш жыл болған өңірлік палата жетісулық кәсіпкерлердің мүддесін қорғауда, олардың өз ісін ілгері бастыруда атқарып жатқан жұмысы орасан. Осы және басқа да табыс жайлы толығырақ білу үшін облыстық кәсіпкерлер палатасының директоры Ләззат Шыңғысбаеваға жолығып, көкейде жүрген сұрақтарымызды қойып едік.

Бұл жоба кәсіпкерлік негіздері бойынша тегін білім береді. Курс 30 күнге жуық жалғасады. «Бастау Бизнеске» шағын кәсіпкерлік өкілдерімен қатар жұмыссыздар тартылды. Соның нәтижесінде жұмыссыз жүрген азаматтар ауылды

сертификаттар төмен мөлшерлемеді несиеге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Одан бөлек, биыл өңірімізде Нәтижелі жұмыспен қамту және жаппай кәсіпкерлікті дамыту бағдарламасы аясында «Бастау Бизнес» жобасы іске қосылды.

ынталандырудың экономикалық шаралары бар екеніне назар аударғымыз келеді. Әлеуметтік мәселелердің шешілуіне атсалысқан кәсіпкерлер белгілі бір салық жеңілдіктерін пайдаланады. Қаржы министрлігі Мемлекеттік кірістер комитетінің мәліметінше, қайырымдылық бойынша салық салудың жеңілдік нормасын пайдаланған кәсіпорындар саны 2015 жылы 2 мыңға жеткен, ал салық салынатын табысты азайту сомасы — шамамен 46 млрд теңге. Сондықтан, әлеуметтік жауапкершілігі бар кәсіпкерлерге салық жеңілдіктерін пайдаланудың тиімділігі жөнінде еске салғымыз келеді.

Екіншіден, жарымжан азаматтарға көмектескен, әлеуметік маңызы бар нысандар салуға қолдау көрсетіп жүрген азаматтарды ынталандыру жана дейгейге шығуы тиіс. Сондықтан, біз «Парыз» мемлекеттік сыйлығын бекітуді, «Үздік әлеуметтік кәсіпкер» аталымын беру туралы бастама көтеріп отырмыз. Басты мақсат — қайырымдылық жасау, жаксылыққа шақыру идеясын

таратып, әлеуметтік жаобаларды жүзеге асыруға үлес қосқан кәсіпкерлердің үлесін бағалау, ынталандыру. Өйткені, игі істер айтылып-жазылуы тиі, біз қоғамымызда жақсы істер жасауға шақыруымыз керек. Мысалы, Жетісу жерінде белгілі кәсіпкер Бауыржан Оспанов туған жері Алакөл ауданында бүкіл ауылдың жағдайын жасап отыр. Спорт, физика-математикалық мектеп салынды, тегін түрде қымыз таратылады, бал өндіру ісі жолға қойылды. Сондай-ақ Жамбыл ауданында Темірлан Шайнұсипов Актөрек ауылында тұрғындардың ескі үйлерін жаңғыртула, 60-қа жуық жана үй салып берді. Бизнестің басым көпшілігі игі істерді жария етпеуге тырысады. Өрине, біздің кәсіпкерлер бұл істерді газетке жазу немесе теледидардан көрсету үшін жасамайды. Сондықтан, біз өз кезегімізде жаксылық жаршылары жөнінде халыққа айтып отырмайз.

Үшіншіден, біз аймақтар бойынша қандай әлеуметтік мәселе бар екенін жинақтағымыз келеді. Өңірлер бойынша жеке-жеке сараланған мәселелер кәсіпкердің әлеуметтік мәселелерді шешуіне көмек болады. «Атамекен» ҰКП ресми интернет-ресурсында «Қайырымдылық» айдары ашылады және осы айдарда әлеуметтік мәселелер тізімі жарияланады. Қандай да бір көмекке немесе қолдауға мұқтаж азаматтар онлайн-режимде осы тізімге өтінім қалдыруға мүмкіндігі бар. Кәсіпкерлер өтінім-тілектермен таныса алады. Өтінім қалдыратын немесе кері байланысқа тапсырыс беруге болатын арнайы батырма да іске қосылады. Қазірдің өзінде Алматы облысында мүмкіндігі шектеулі азаматтар, қоғамдық ұйымдар, білім беру ұйымдары тарапынан қайырымдылық көрсету жөніндегі өтініштер келіп түсті.

— Алдағы уақыттағы жұмыс жоспарларыңыз жайлы бөліссеніз?

— Осыған дейінгі жұмыс барысында аудан орталықтарында ғана емес, ауылдық жерлерде де белсенді жұмыс жасау керек екеніне көз жеткіздік. Расымен, ауылдық жерлерде тұратын кәсіпкерлер қолдауға мұқтаж. Олар заңдағы соңғы өзгертулер, жеңілдіктер және бизнесті қолдау тетіктері туралы біле бермейді. Сондықтан биыл ауыл кәсіпкерлерін қолдау тетігін күшейтуді мақсат етіп отырмыз. Осыған орай, аудандық және қалалық филиалдардың жанынан алғашқылардың бірі болып кәсіпкерлер кеңесін құдық, оның құрамына ауылдар мен өңірлердегі танымал бизнесмендер енді. Алдағы уақытта кеңестің рөлін арттыру жалғаспақ.

— Сұхбатыңызға рахмет.

Қажет АНДАС,
Алматы облысы

Жиын

«ЖАСЫЛ» ЭНЕРГЕТИКАНЫҢ КЕЛЕШЕГІ

Сарапшылардың пайымдауынша, «жасыл» энергетика қомақты қаржылық инвестицияны талап ететін түйткілді сала деген пікірді өзгертетін уақыт жетті. Жаңартылатын энергия көздеріне инвестиция тарту басқа тұрғыдан қарастырылуда: мұнда қаржысы бар инвестор ғана емес, технологияны меңгерген сала керек.

Зерттеушілердің сөзінше, «жасыл» экономиканың адам денсаулығына тигізер ықпалы мүлде бөлек. Адамның денсаулығын жақсарту түсуі өмірлік ұстаным емес, активке айналған. Бұл мемлекеттердің тұрақты даму көрсеткіші тұрғысынан құнды. Әлет-дағдыны өзгертіп, адамның жүріс-тұрысын, әсіресе тағамды тұтынуын қайта қарау қоғам мен мемлекет үшін қажет. Таңдау қиын: дені сау ұлт болу немесе дамудың кері сатысында қалу.

Әлемдік шылым шығаратын компаниялардың бірі дәл осындай пікірде. Ең қызығы, шылым компаниясының өзі адамның денсаулығын сақтап қалуды, теріс әдеттен арылып, темекімен бас тартуға шақыруда. Бұл бір ғана топтың мүддесі емес, жана ғаламдық ақиқат.

Ағымдағы жылдың басында Philip Morris International өз кәсібін өзгерту жайында жариялаған болатын. Әлемді темекінің түтінінен

сәл де болса тазарту үшін баламалы өнімдер жасап шығарған еді. Елімізге жақында ғана келген осындай технологияның бірі — KazEnergy 2017 форумында айтылды.

Темекі зиянын азайту концепциясы жана өнімге сұранысты арттырды. Қазіргі таңда Қазақстанды қосқанда, әлемнің 25 елінде ұсынылған 2 миллионнан астам көмелеттік жасқа толған шылым шегуші инновациялық өнімді таңдап отыр.

Форум барысында айтылғандай, бұдан пайда келіп тұрса, кез келген адам өз әдеті мен жүріс-тұрысын өзгертуге дайын, өрине. Ғаламдық өзгерістің осылай құбылуы қоғамға да өзгеріс әкелді. Оны адамзатта күннен-күнге сезінуде.

Салтанат ШЫРЫНХАН

«Бір белдеу – бір жол»

Аспан асты елі қытай тілін әлемдік деңгейге жеткізе алмаса да, аймақтық, өңірлік деңгейде бизнес тіліне айналдыруды көздейді. Осы мақсатта Қытай үкіметі аспан асты еліне келіп, білім алушыларды ынталандыру үшін шетелдік жастар мен ғалымдарға арналған мемлекеттік білім гранттарының санын жыл сайын көбейтіп отыр.

«Бір белдеу – бір жол» бойындағы әлемнің 24 мемлекетімен (*Польша, Литва, Эстония, Латвия, Венгрия, Румыния, Болгария, Чехия, Таиланд, Вьетнам, Филиппиндер, Малайзия, Индонезия, Қазақстан, Түркменстан, Кыргызстан, Өзбекстан, Армения, Ресей,*

Әлемдік жаһандану және интеграция үрдістері ғылым мен білім саласындағы байланысты да қозғамай кетпейді.

Білім, ғылым және өнеркәсіп интеграциясы уақыт өте келе өзінің өзектілігін байқатуда.

Қазіргі таңда Қытайдың «Бір белдеу – бір жол» бағдарламасы – әлемдік жаһандану және аймақтық интеграциялану үрдістеріне үлкен үлес қосатын жобалардың бірі екені сөзсіз. Осыған байланысты қытай тарапы экономикалық саламен қатар, белдеу бойындағы елдердің білім және ғылым саласындағы байланыстарын арттыруға да күш салып жатыр. Соның ішінде шетелдік студенттердің Қытайдың түрлі жоғары оқу орындарында білім алуына мүмкіндік жасап, гранттар бөлуде.

алмасу; студенттер, оқытушылар, аспиранттар және тағылымдамашылармен алмасу. Тараптар мемлекеттерінің мемлекеттік тілдерін үйрену мен таратуға жәрдемдесу. Екінші бап тараптар жыл сайын баламалы негізде студенттермен, аспиранттармен және тағылымдамашылармен (*жалпы мерзімі – 20, оқыту мерзімі – алты айдан екі жылға дейін*) алмасатын болады. Студенттер мен аспиранттардың оқу мерзімін қабылдаушы жак мемлекетінің ұлттық заңнамасына сәйкес белгілейді. Жіберуші тарап студенттерінің, аспиранттары мен тағылымдамашыларының

БІЛІМ – ЕҢ ТИІМДІ ИНВЕСТИЦИЯ

Украина, Белоруссия, Шри-Ланка, Моңғолия, Мысыр) білім саласындағы өзара ынтымақтастық туралы келісімге қол жеткізген.

Қытайдың Сиань қаласы ежелгі Жібек жолының бастау алатын орны ретінде «Бір белдеу – бір жол» жобасында ерекше орынға ие. 2015 жылы Сиань Коммуникациялар университетінің бастамасымен «Жібек жолы бойындағы жоғары оқу орындары одағы» құрылды. Қазіргі таңда, аталған одаққа 34 елдің 134 жоғары оқу орны біріккен. Сондай-ақ «Жібек жолының жас көшбасшыларының жоспары», «Жібек жолының жаздық лагері» секілді шаралар ұйымдастырылған.

Қытайдың Шанхай-Ұйғыр автономиялық аймағы «Бір белдеу – бір жол» шеңберінде білім беретін орталыққа айналуды көздейді. Аймақтық жақындығына байланысты Орталық Азия мемлекеттерінің студенттері осы жерде білім алуға көптеп келеді. Сол себепті де жергілікті басшылар Орта Азия елдерімен ынтымақтастықты белсенді түрде арттыра отырып, осы салада екіжақты және көпжақты келісімшартқа қол жеткізген. Қазіргі кезде аталған аймақта 20 мыңнан астам шетелдік студент білім алады. 2016 жылдың қыркүйек айында 7 елдің 51 жоғары оқу орны бірлесіп, Қытай және Орталық Азия университеттері одағын құрды.

Қазақстан мен Қытайдың қазіргі заманғы мәдени және білім беру байланысын зерттеу екіжақты қарым-қатынастың маңызды бағыты болып табылады. Екі ел арасындағы мәдениет, білім және ғылым салаларын талдау, осы екі мемлекет арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастар орнаған сәттен бастап бүгінге дейін зор маңызға ие. Қазақстан мен Қытай әлемдегі күрделі жағдайға қарамастан, өзара гуманитарлық қарым-қатынасты нығайту үшін осы салада белсенді жұмыс атқаратын елдер қатарына жатады.

Бүгінде еліміздегі бірнеше жоғары оқу орнында қытай тілі шет тілі есебінде оқытылады. Қытай тілін халықаралық қатынастар, шығыстану, аймақтану, аударма ісі мамандықтарынан басқа қаржы, туризм, құқық мамандықтарының студенттері үйренуде. Осының бәрі еліміздегі қытай тілін үйренуге деген қызығушылықтың нәтижесінде қалыптасып отырған жағдай. Сондай-ақ Қазақстанның бірнеше жетекші жоғары оқу орындарында қытайтану, қытай тілі мамандықтары ашылып, мамандар дайындай бастағанына да ширек ғасырға аяқ басып баралды.

Сонымен қатар елімізде қытай тілін оқытуда Конфуций институтының алатын орны айрықша. Бұл институт қытай тілін әлем бойынша таратуға, Қазақстан аумағында бес Конфуций институты ашылған: 2007 жылы Астанада (*Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде*), 2011 жылы Ақтөбеде (*Ақтөбе мемлекеттік педагогика университетінде*), 2009 жылы Алматыда (*Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде*), 2012 жылы Қарағандыда (*Қарағанды Мемлекеттік техникалық университетінде*) және 2017 жылы Алматыда (*Абылай хан атындағы ҚазХЖЖЭТУ-де*). Конфуций институты кең ауқымды қызметтерді ұсынады. Бұл институттың басты міндеті: «Қытай тілі мен қытай мәдениеті курсы» ұйымдастыру; Қытай елі туралы ғылыми конференциялар өткізу; Қытай тілі мен мәдениетін түрлі жарыстар мен іс-шаралар арқылы тарату; Қытай тілі бойынша біліктілік тест жүргізу; Қытай тілінде ғылыми әдебиеттерді дайындау және баспадан шығару; Студенттер мен оқытушыларды Қытайда тілдік тәжірибеден өткізу; ҚХР-ға барып оқуға түсуге кеңес беру». Аталған

орталықтардың оқу құралдары бай, әрі қолжетімді, оқытушылары – Қытайдың жоғары оқу орындарында білім алған тәжірибелі мамандар. Бір жылдық қытай тілі курсын тәмамдаған оқушылар, тілдік деңгейіне қарай, әр түрлі гранттар мен мемлекеттік бағдарламалар арқылы Қытайдың жоғары оқу орындарында білім алу мүмкіндігіне ие болады. Сондықтан, аталған орталықтарда тілдік курстан өткісі келетін студенттердің саны уақыт өткен сайын көбейіп келеді. Бұл өз кезегінде Қытайға білім алуға баратын студенттер санын да арттырмақ.

Ал Қытай аумағында қазақ тілін үйрету мәселесіне келетін болсақ, қазіргі кезде Бейжің, Шанхай және Дәлиань шет тілдер университеттерінің жанынан қазақ тілі курстары ашылған. Биылғы жылдың қыркүйек айынан бастап Сиань шет тілдер университетінде жоғарыда аталған курс өз жұмысын бастады. Негізгі тыңдаушылар арасында этникалық қазақтармен қатар, жергілікті ханзу ұлтының өкілдері де бар. Әрине, бұларды әлем бойынша қытай тілін үйрететін Конфуций орталықтарымен салыстыруға келмейді. Дегенмен, қазақ тілі мен мәдениетін таратуға аз да болса үлес қосатыны айқын.

Қазақстан және Қытай басшылары екі ел арасында білім саласын дамытудың маңыздылығы мен өзектілігіне терең мән беруде. Алғашқы дипломатиялық қатынастар орнатқан жылдары тек екіжақты қатынастардың нормативті-құқықтық базасына, сонымен қатар саяси және экономикалық өзара байланыстарға басқа назар аударылғанын байқаймыз. Ал қазіргі кезде білім саласындағы байланыстар мен әр түрлі жобаларға да көңіл бөліп, оны дамытуға күш салып жатқанын көреміз. Жалпы, екі елдің білім саласындағы тұрақты қарым-қатынасы 2000 жылдардан басталады.

Екі ел арасындағы білім және ғылым саласындағы ынтымақтастық мемлекетаралық, үкіметаралық және мекемеларалық келісімшарттар арқылы жүзеге асырылады. Аталған саладағы басты құжат – Қазақстан Республикасы білім және ғылым министрлігі мен Қытай Халық Республикасының білім министрлігі арасындағы білім саласындағы ынтымақтастық туралы келісімшарт (*Астана қаласы, 2003 жылдың 3 маусымы*). Аталған құжаттың бірінші бабында: білім беру жүйесі мен білім беру саласында жүргізіліп жатқан реформалар туралы ақпаратпен, оқулықтармен және оқу-әдістемелік материалдармен

Ернұр КЕНЖЕБАЙҰЛЫ

ТІРШІЛІК

www.jasqazaq.kz

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

Кейіпкердің кейпінде

ӘСКЕРИ-ТЕҢІЗ КҮШІНІҢ ӨТКЕНІ МЕН БҮГІНІ

Маңғыстау облысы және республикалық БАҚ өкілдеріне арналған баспасөз туры Актау қаласындағы 29011 Әскери гарнизонындағы мұражайды таныстырудан басталды. Мұражай қорында Әскери теңізшінің жұмыс барысында қолданып кұрал-жабдығы, киімнің, бас киімінің, шендердің, Кеңес одағы кезіндегі Әскери билеттің, ерлік үшін берілетін марапат пен төсбелгілерінің үлгісі, мамандардың спорттық жарыстардан иеленген жүлдесі, шет мемлекеттерден Әскерінің естелік сыйлық бар. Сондай-ақ қазіргі Қарулы Күштер мен өткен ғасырды ұштастыратын, тарихи сабақтастығын сипаттайтын жәдігерлер қойылған. Мұражайды таныстырып шыққан 29011 Әскери гарнизонның материалдық-техникалық қамтамасыз ету батальонының тәрбие және идеологиялық жұмыс жөніндегі орынбасары,

әртүрлі өлшемде алдын ала дайындалып қойылған ағашпен, турбамен тесіктерді бітеп, бетін қайтарды. Бұл тапсырманы орындауға 10-15 минуттай уақыт кетті. Алайда Әскери-теңізші кеме теңізге батып кетпес үшін бұл істі бұлжытпай 4-5 минуттың ішінде атқарып шығуы тиіс.

ӘСКЕРИ КЕМЕГЕ АЛҒАШ МІНГЕНДЕ...

Тамақтанып болғаннан кейін түс ауа бір шағынаудандағы жағалауға жол тартты. Мұнда алдымен бақылауға арналған мобилді стансаның қызметі таныстырылды. Каспий теңізінің елімізге тиесілі бөлігінің қауіпсіздігін қадағалайтын бұл стансадағы

ТЕҢІЗШІНІҢ БІР КҮНІ

майор Ғани Тыныштықұлы бұл ғимарат 2011 жылға дейін Әскери-теңіз училищесі, институты болғанын, кейін мұнда оқыған курсанттар бүгінде майор, капитан, кеме басшылары және тағы басқа әртүрлі шенді қызмет атқарып жүргенін жеткізді.

Аталған Әскери гарнизонның ат залына жиналған журналистерге елімізде Әскери-теңіз күштерінің құрылуы, қалыптасуы, қол жеткен жетістігі жайында деректі фильм көрсетілді. Әскери-теңіз күштерінің бас қолбасшысы, контр-адмирал Жандарбек Жанұзақов «1993 жылдың сәуір айында Елбасы, Қарулы Күштердің Бас қолбасшысы Нұрсұлтан Әбішұлының «Қазақстан Республикасы Қарулы Күштері құрамында Әскери-теңіз күштері құрылсын» деген Жарлығы Әскерилердің жігерін жанып, еңбек етуіне құлшыныс берді. Бұл жұмысқа Кеңес одағы кезінде Әскери-теңіз күштерінде қызмет етіп тәжірибе жинақтаған, сондай-ақ осы салада Әскери білім алған мамандар тартыла бастады. Кейін елімізде кадр дайындау қолға алынып, Ақтауда Әскери-теңіз училищесі, екі жылдан кейін оқу орны институт деңгейіне көтерілді. Оралдағы «Зенит» зауыты отандық кемелерді құрастыруға кірісті. Нәтижесінде күзет кемелері, жүрек қайықтар, катерлер теңізге түсірілді. Қазіргі Әскери-теңіз күштерінің дамуында мамандар дайындау, заманауи қару-жарақпен қамту бағытына басымдық берілген. Кадрлар АҚШ, Ресей, Түркия,

Қытай және тағы басқа елдерде дайындалады. Әскери теңізшілеріміз Түркия, Корея, Германия, Пәкістан, Ресей, Әзірбайжан мемлекеттеріне білімін жетілдіріп, тәжірибе шындайды. Тәуелсіз Қазақстанның Әскери-теңіз күштерінің негізгі Әскери қимыл аудандары – Каспий теңізінің шекара аймақтары. Алдағы уақытта қару-жарағы қолданыстағы су қоліктерінен бірнеше есе артық, су ығыстыру салмағы басым алып кемелер құрастыруды жоспарлап отырмыз. Ірі реформалар мен ауқымды жұмыстардың нәтижесінде қорғаныс саласының әлеуеті артып, айтарлықтай даму мен ілгерілеуге қол жеткізді», – деді.

ЖУРНАЛИСТ ОТ ПЕН СУДЫҢ ОРТАСЫНДА

Әскери-теңіз күштері жеке құрамының тәрбие және әлеуметтік-құқықтық сабақтары мен жауынгерлік оқу-жаттығуына бас мән береді. «Көрсем, білсем, халыққа жеткізем» деп жүретін әріптестеріміз баспасөз турында Актау қаласындағы 29011 Әскери гарнизонның аумағындағы мамандар кәсібі біліктілігін жетілдіретін «Төзімділік үшін күрес» оқу-жаттығу стансасына аялдады.

Осыдан 5 жыл бұрын отандық «Зенит» зауыты жасап шығарған бұл оқу-жаттығу орталығындағы алғашқы кенсеге кіргенімізде мамандар қауіпсіздік нұсқаулығымен таныстырып өтті. Шағын стансаның ішінде киім ауыстыру бөлмесі, одан кейін от пен судан қорғану бөлімдері орналасыпты. Мұнда Әскери теңізшілер көк айдың үстінде кемеден өрт шыққандағы немесе кеме тесілгендегі төтенше жағдайға дайын болуға, аз уақыт ішінде тілсіз жаудың бетін қайтаруға машықтанады. Маманның нұсқауымен тілшілер, бейнеоператорлар және фототілшілер екі топқа бөлініп, бірі «отқа», екіншісі «суға» түсетін болып келісті. Өрт сөндірушінің жауынгерлік киімін киіп, құрал-жабдығын ұстаған БАҚ өкілдері жайлаған өрттің жалынын өрішпей дер кезінде ауыздықтап үлгерді. Барлық ережені сақтап, сыннан сүрінбей өткен өрт сөндіруші кейіндегі әріптестеріміздің іс-әрекетін арнайы терезеден бақылап тұрды. Су өткізбейтін арнайы киімді киіп жаттығуға дайын тұрған біздер кеменің су кірген бөлігіне кірік. Алғашында толассыз екпінмен атқалаған судың бетін қайтаруға шамамыз келмей, антарылып қалдық. Мамандардың көмегімен кеме қорындағы

5,55 метр антенна жағалаудан 20 теңіз міліне дейінгі қашықтықтағы құқық бұзушылықты анықтауға мүмкіндік береді.

Біз Әскери теңізшілердің 20 келіден астам аквант киімін киіп, тыныс алу құралымен қамтамасыз етіліп, жауынгерлік тапсырманы орындап көрдік. Ақжал толқындармен арпалысып, ескекті қайықпен жүзіп, катерге де міндік. Теңіз үстінен Ақтау қаласының сыртқы көрінісін тамашалап, көз тоймас көркіне тамсандық. Танымдық бағыттағы сапарымыз «Ақтау халықаралық теңіз сауда портында жалғасып,

теңіз жағалауында бізді күтіп тұрған «Өжет» зымыранды-артиллериялық кемесіне және «Алатау» мино- тартқыш кемесіне бөлініп мініп, ашық теңізге шықтық. Осы жылдың маусым айында салтанатты түрде туы көтерілген «Алатау» кемесінің экипажында 22 теңізші қызмет етеді. Жауынгерлік командир Есбол Әбілқайыров «Бұл кеме 2015 жылы Ресейдің Санкт-Петербург қаласында жасалған. Толықтай озық үлгідегі технологиялармен жабдықталған кемедегі кастер құрылғысы миналарды тауып, құрылысын сипаттағаннан кейін жаралды. Мұнда үш тілді жетік меңгерген, білімді, білікті 22 экипаж мүшесі берілген тапсырманы жылдың мезгіліне қарамай, уақытпен санаспай орындайды, – деді.

Кеме үстінде тұрып, теңіздің таза ауасымен тыныстап, жұмыстан біраз сергіп қалдық. Сол сәтте ақын Төлеген Айбергеновтің

– Теңізге мынау қарашы,

Жетпейді көздің шарасы.

Кеткендей боп тұр ағасың,

Аспан мен жердің арасы, – деген өлеңі ойға оралды.

Апталап, айлап үй көрмей, үнемі теңіз төрінен табылатын теңізшілердің еш жерде жазылмаған дәстүрі мен заңы бар екен. Мәселен, Әскери кемеге алғаш мінген адам бір тостакан теңіз суын ішіп, «теңізші» дәстүрін орындауы тиіс. Кеме капитанының нұсқауымен барлығымыз қаз-қатар тізіліп, кезегіміз келгенде өмірбаянымызды қысқаша баяндап, теңіз суын іштік. Жеке құрамының алдында намысқа тырысып, мөддір, тұзды суды сіміріп алдық. Әскери-теңіз күштерінің бас қолбасшысы, контр-адмирал Жандарбек Жанұзақов пен Әскери-теңіз базасының командирі, 1-дәрежелі капитан Канат Ниязбеков сыннан сүрінбей өткен тілшілерді

құттықтап, «теңізші» кәулігін табыстады. Теңізші қызды болса экипаж мүшелері оны суға лақтырады, ал ұлды болса, тыяң жинап беретін дәстүр де қалыптасқан.

Еліміздің Әскери-теңізшілері Әзірбайжан мемлекетінің Баку қаласында өтетін «Теніз кубогі – 2017» халықаралық ойындарына қатысуға жолға шығып кетті. 21 ішілде күні басталған бұл жарыста «Қазақстан» және «Сарыарқа» зымыранды-артиллериялық кемелері ел намысын қорғауда. Кешке дейін теңіздің салқын самалымен тыныстаған біздер алқызыл күннің шапағын тамашалап, суретке түсіп, мәз-мейрам болдық. Көк айындағы ерекше саяхатымыз аяқталып, «Сая» демалыс орнындағы шипалы радон суына шомылып, табиғат аясында тамактандық. Күн бата шетінен өнерлі Әскери теңізшілер теңіз жағасында от жағып, бұқаралық ақпарат құралдары өкілдеріне гитаралар өн салып берді. Баспасөз турының қорытындысында қатысушылар алған әсерімен, ойларымен бөлісті.

Сөйтіп, бір күндік баспасөз туры аясында көптің батылы бара бермейтін еліміздің шекарасының бүтіндігі мен халықтың тыныштығын күзетіп жүрген Әскери теңізші мамандардың қызметіне тәнті болып, ерекше әсерге бөленіп қайттық.

Фарида МҰНАЛҚЫЗЫ, Ақтау

www.jasghaq.kz

E-mail: jas_ghaq@mail.ru

ТАРИХ

Біздің сұхбат

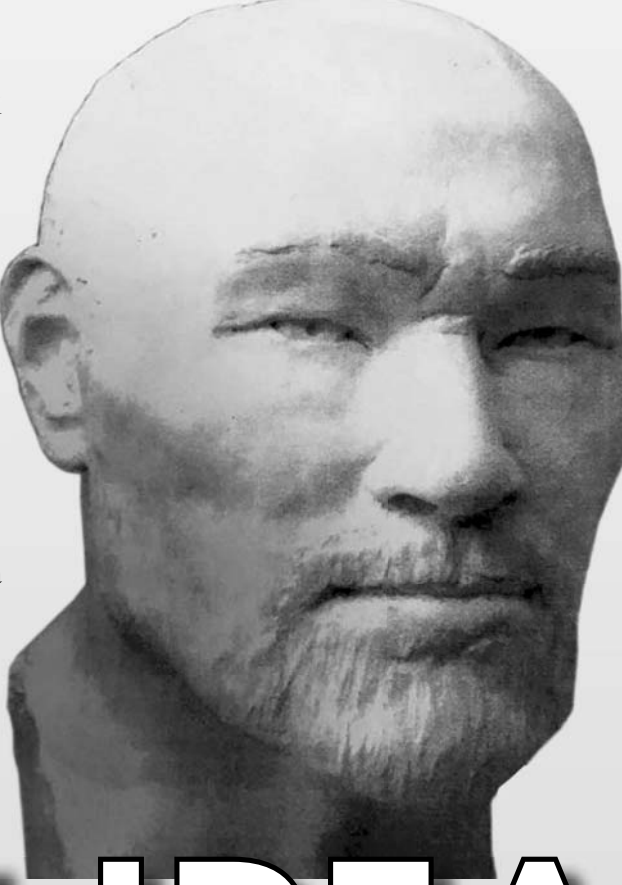
Жас казак: Нұрсан аға, Кейкі батырдың бас сүйегін туған жері қойнауына тапсырғалы отырсыздар. Газет арқылы осы жұмыстың басы-қасында жүрген барлық азаматтарға алғыс айтамыз!

Нұрсан Әлімбай: Рахмет! Бірақ «Кейкі батырдың басы» деген сөз құлаққа ерсі естіледі. Қазақы жосын бойынша да, мұсылманшылық тұрғыдан да бұлай атау дұрыс емес. Әсілі, бұл ретте марқұмның сүйегін «бас сүйек» деп нақтылаудың қажеті жоқ. «Батырдың сүйегін қалай алып келдіңіздер?» — деген дұрыс болар еді.

Жас казак: Ел ішінде осылай аталып, баспасөз бетінде осылай атау қалыптасып кетті емес пе?

Нұрсан Әлімбай: Оған Сіздер журналистер кінәлі емессіздер!.. Қазақы болмыстан кейбір бейхабар жандардың шығарып жүргені ғой. Негізгі тақырыпқа оралайық. Батырдың сүйегі Ресейдің Санкт-Петербург қаласындағы Кунсткамера деген атаумен әйгілі Ұлы Петр атындағы Антропология және этнология музейінің антропологиялық зертханасында сақталғандығы баршаға мәлім болатын. Кейкі батырдың сүйегін елге қайтару мәселесі сонау өткен ғасырдың 90-жылдардың орта кезінде қаузалып еді. Ол кезде Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясына қарасты Шокан Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтында ғылыми қызметкер болып жұмыс істейтінмін. Әлі есімде, академик Манаш Қозыбаев бастаған ғалымдар жиылып, осы Кейкі батырдың сүйегі туралы әңгімені қозғалдық. Академик ағамыз бізге үкіметтің атына жолданатын хаттың мәтінін әзірлеуді тапсырды. Мәтінді әзірлегендердің ішінде

көбінесе, бейресми, яғни тіркелмей жұмыс істеу қажет болды. Мұндайда дабыралық жасау еш жақсылық әпермейтіндігі түсінікті жайт. Дегенмен, кейін Кейкі батырдың сүйегіне байланысты музей құжатымен жұмыс істеу барысында көзім жеткені әлгі бас сүйектердің біразы отаршылдыққа қарсы күрескен жандардікі екендігі болды. Мысалы, маған Лев Толстойдың әйгілі «Қажымұрат» деп аталатын хикаятына арқау болған Қажымұраттың бас сүйегін қолыма ұстап көрудің сәті түсті. Сондай-ақ осы музейде көптен бері қызмет істейтін аты-жөнін айтпауды өтінген

немесе премьер-министрінің арнайы шешімімен ғана қайтарылуы мүмкін деген бап та бар. Бірақ белгілі бір музейлік құндылықты әлгіндей жолмен қайтару үшін сол құндылықтар сақталған музей (*немесе музейлер*) қызметкерінің ортақ келісімі қажет деген шарт екішеп көрсетілген. Демек, мәселені онтайлы шешу үшін, ең алдымен, Ресей басшыларының келісімін алу және Кунсткамера басшылары һәм қызметкерінің тілін табу жолында жұмыс істеу керек болды. Өз басым осыны ескеріп, дабыра қылмай, 6 жылға жуық жұмыс істедім. Әлбетте, алты жыл бойы үзбей жұмыс істеу деген сөз емес, бұл ретте мен істің осыншама уақытқа үздік-создық созылғандығын айтып отырмын. Жасыратыны жоқ, біздің тарихымыз бен мәдениетімізге байланысты айрықша құнды материалға келгенде Ресейдің кез келген мұрағаты, музейі, кітапханасы қызметкерлері таршылық танытып, кіртіе қалатыны бар. «Көңіліңе жақсаң көл, жақпасаң шөл», — дегендей қажетті құжатты кейде береді, кейде толық бермей, «ертең, бүреіңні келге» салып, ит әурелеткен жайттар аз болған жоқ. Яғни аталмыш музейде іс тындыру оңай соқпады...

Айтпақшы осы өрелі істе айрықша жігілік танытып, ұйымдастырушылық талантымен көрінген Қазақстан Премьер-Министрі кеңсесі жетекшісінің орынбасары Ержан Бабақұмаров 2016 жылдың тамыз айының басында маған сол кездегі Премьер-Министр Кәрім Мәсімовпен Алматыдағы үкімет резиденциясында кездесу ұйымдастырған еді. Кездесу осы мәселені шешуге байланысты болды. Мен оған 1923 жылы Әлихан Бөкейханның өзінің «Степняк» деген буркеншік есіммен жарыққа шығарған «Кенесары батырдың ажалының соңғы күні» — деген кітапшасын апарып бердім. Әңгіме барысында жоғарыда айтылған Ресейдің 1993 жылғы мәдени-тарихи құндылықтардың тысқа

Газетіміздің өткен санында Кейкі батырдың бас сүйегінің жер қойнына тапсырылатыны туралы хабарлаған едік. Енді, міне, 1916 жылғы Ұлт-азаттық көтерілістің басты тұлғасының бірі, ел ішінде «Кейкі батыр» атанып кеткен Нұрмағамбет Көкембайұлының бас сүйегі жерленгелі отыр. Батырдың бас сүйегін елге қайтару үшін бес-алты жылдан бері тынбай еңбектенген белгілі этнолог-ғалым, Алматыдағы Қазақстан Республикасы Мемлекеттік орталық музей директоры Нұрсан Әлімбаймен әңгіме-сұхбат құрған едік.

ыждаһаттылық танытатындығын ерекше екішеп айтқан ләзім. Мұны бір деп қойыңыз! Екіншіден, әлгі бас сүйекке түскен өткір қарудан болған бірнеше ауыр жаракат ізінің өзі-ақ батырдың өлімі туралы халық арасында сақталған ауызша тарихи мәнді мәліметтер мен ресми деректердегі ақпаратты айқын айғақтайды. Үшіншіден, осы бас сүйек арқылы

и 23 гт. Наводил ужас своими зверствами на местное население и на переселенцев двигавшийся из Ак-Тюбинска в Атбасар. Был очень набожен и всегда в молитвах раскаивался в преступлениях. Его бандиты участвовали в отрядах красных и в отрядах белых. Участвовал в осаде киргизами город Тургая в 1916 году. Он почитается киргизами за свою храбрость «батыром», несмотря на свой невзрачный вид (низкого роста, худощавый). Был неоднократно арестован, всякий раз бежал. При поимке голову отрубили китменем и доставили в Тургай, где она была вывешена на площади. Д. Букинич». Ал екіншісінің мазмұны төмендегідей: «3383.

БАТЫРҒА ТАҒЗЫМ

қазір осы институттың бас ғылыми қызметкері көрнекті ғалым Қайдар Алдажұманов ағамыз болды. Сөйтіп, көп болып әзірленген хат үкімет басшыларына жіберілді. Хаттың мазмұны Кейкі батырдың, әсіресе, 1916 жылғы казак жеріндегі ұлт-азаттық қозғалыс барысында көрсеткен жанқиярлық ерлігі, оның кісілік болмыс-бітімі жайында еді. Бұдан кейін де аталмыш мәселеге байланысты әртүрлі мемлекеттік органдарға Манаш аға Қозыбаевтың атынан жазылған сан хаттардың мәтінін әзірлеуге тікелей қатысып жүрдім. Бірақ, өкінішке қарай, осынау өрелі істің арты белгілі себептермен сұйылып кетіп, ақыры аяқсыз қалды. Осы орайда мен сол кездегі институт басшылары мен ғалымдарының өз қолынан келген іс-шараның бәрін жасағандығын ерекше екішеп айтуға тиіспін... Өз басым батырдың сүйегін алғаш рет 1983 жылы көрдім. Шынын айтпайын, батырдың адам айтқысыз азаппен өлтіргендігін айғақтайтын әлгі сүйектегі өткір қарудан болған бірнеше ауыр соққының ізін көргендіктен болар, берекем қашып, мұқият қарай да алмаппын. Обалы нешік, бұрыннан таныстығым бар әлгі зертхананың ғылыми қызметкері батырдың сүйегін қолға алып көруге рұқсат та берген еді. Бірақ жүрегі бар болғыр дауаламады.

Жас казак: Ел арасында осы зертханада көп казактың сүйегі жатқандығы жөнінде әңгіме жиі айтылады. Өзіңіз осы жайтты растай аласыз ба?

Нұрсан Әлімбай: Бұл ретте қарапайым жұртшылық жөнінде ештеңе айта алмаймын.

бір жасамыс әйел адам XIX ғасырдың ортасында көтеріліс жасаған Сырдария казактарының біразының бас сүйегінің антропологиялық зертханада сақтаулы тұрғандығын айтқан еді. Бұл кеп, шамасы, данқты Жанқожа Нұрмұхамедұлы бастаған көтеріліске қатысқандарға байланысты болуы керек... Сонымен, әлгі зертханада аталмыш құжаттармен жұмыс істеп жүрген күндердің орайы келген бір сәтінде музей қызметкерлерінен барынша абайлап, өзімше меймөңкелеп, төмендегідей сұрақ та қойып көріп едім: «Совет одағының құрамындағы барлық халық туыстай болып кетті ғой. Казактар үшін ерекше құрметті батырымыздың да, мүмкін болса, осында сақталған басқа халықтардың да есімі белгілі тұлғаларының сүйегін ел-жұртына қайтарып, жер қойнына берген дұрыс болар. Сауабы тиер еді әрі достығымыз нығая түсер еді». Бірақ жауап ала алмадым. Ушықтырып алармын деп мәселені одан әрі қозғауға батылым жетпеді.

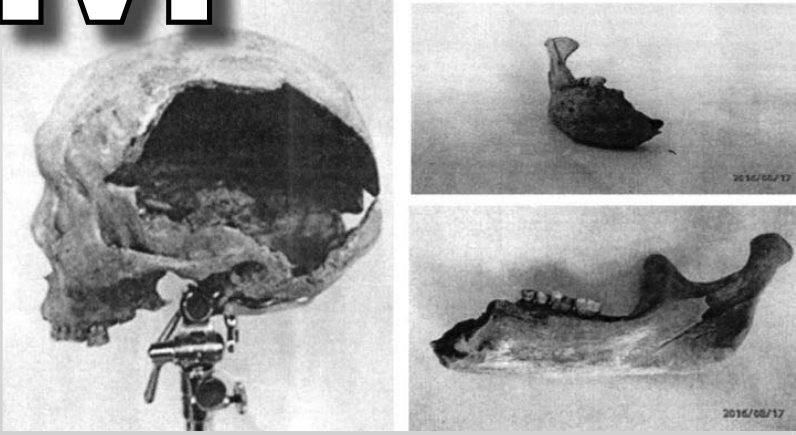
Жас казак: Сол музейге батырдың сүйегін қайтаруға талпынған сізден басқа ғалымдар болды ма?

Нұрсан Әлімбай: Әрине, болды. Бірнеше казак азаматы арнайы іздеп барып, батырдың сүйегін елге қайтару жөнінде Кунсткамера басшылары және қызметкерлерімен келіссөз жүргізді. Ал өз басым Тұрсын Жұртбай, Думан Рамазан сынды азаматтар батырдың сүйегін елге қайтаруға барынша күш салғанын естідім. Бірақ бұл кісілер Ресей Мемлекеттік Думасының 1993 жылы қабылдаған «Тарихи-

алып кету және алып келу жөніндегі заңы туралы айттым. Осы заң бойынша, Ресейде құнды бұйымдарды қайтаруға қатаң тыйым салынатынын, бұл мәселені шешуге тек Ресей президенті мен премьер-министрі ғана құқылы екендігін жеткіздім. Сөз арасында ол кісі Кенесары ханның сүйегін табу және қайтаруын мүмкіндігі жөнінде де екейі-тегежілі сұрады. Премьер-Министрге қандай

жағдай болсын, ханның сүйегін іздестірудің қажеттілігін әлім келгенше негіздеп бақтым (*өйткені, бетін аулақ қылсын, ханның сүйегі жойылып кетті деген де қауесет қазір желдей есіп тарап кетті ғой*)... Сөйтіп, тамыз айында Санкт-Петербург қаласына Кейкі батырдың басын қайтару мәселесі бойынша ұшып бардым. Басты мақсат — батырдың сүйегін елге қайтаруды музей

венгр антропологтары жасаған батырдың ғылыми антропологиялық мүсініне зер салып көріңіз. Оның батырдың дәл өз кейпін беретіндігін жан жүрегіңізбен сезесіз. Бұл орайда мені, бәлкім, сезімнің жетегінде

кетті деп айыптаушылар да табылар. Бірақ менің бұған байланысты орныққан көміл сенімім батырдың сүйегінің Кунсткамераға қалай, қашан және кімнің алып келгендігі туралы, сондай-ақ өлімге әкелген бас сүйектегі жоғарыда айтылған ауыр соққының ізіне байланысты сол музей қызметкерлерінің

Черепа знаменитого бандита — казаха Кейки, уроженца Кайдаульской волости, Тургайского уезда, казенного в советский период. От Д.Д.Букинича в дар в 1926 г. документы: Записки Собирателя 3/XI — 33».

Өзіңіз байқаған шығарсыз, бұл және осы құралыптас баскада тарихи деректерден Д.Букиничтің қызыл заманды орнатушы большевиктердің революциялық империализм деп аталатын идеологиясының ұытты ұысына мықтап түскендігі айқын аңғарылады. Сондай-ақ бұл кісі кезінде осы Орталық Азия мен Қазақстан экономикасы және ауыл шаруашылығы жөнінде біраз еңбек жазған белгілі ғалым еді. Ал енді осы құжаттардың мазмұнынан нені аңғаруға болады? Соған келейік. Оларда бізге белгілі себептермен батырды бандит деп көрсеткенімен, ерекше назар аударарлық екі «штрих» бар. Біріншісі — казактардың Кейкіні батыр ретінде ерекше құрмет тұтқандығын айғақтайтын жолдар. Екіншісі — батырдың мұсылмандық жолын берік ұстанғандығы туралы мәлімет. Демек, большевиктік идеологияның әсерімен жазылса да, аталмыш ақпараттың әлеуметтік-мәдени антропологиялық құндылығы айрықша деуге әбден болады. Өйткені, бұл ақпарат Кейкінің батыр ретіндегі болмысын һәм қазақы ортаның бар игі қасиетін бойына сіңіріп, мұсылманшылықпен рухтанған кісілігін айғақтағандай. Расында да, мұсылмандық жолын шынайы ұстанған жанды жамандыққа киюдың өзі мүмкін емес қой.

Ал Д.Букиничтің батырдың сүйегін кімдердің тапсырмасымен, қандай жолмен һәм қандай оймен тапсырғанын өз басым әлі күнге дейін білмеймін. Бұл жайт арнайы зерттеуді қажет ететін шығар.

Жас казак: Осы құрмеуі күрделі мәселенің шешімін табуға қатысқан азаматтарды атап өтесіз.

Нұрсан Әлімбай: Жоғарыда өткен ғасырдың тоқсаныншы жылдарының ортасында осы мәселені қозғап, үлкен азаматтық көрсеткен марқұм академик Манаш Қозыбаев, Қайдар Алдажұманов сынды ғалымдар жөнінде қысқаша болса да айтып өттім. Ал соңғы кезде осы істі өз қолына алып, табандылық һәм ұйымдастырушылық қасиетін көрсеткен бұрынғы сенатор, еліміздегі заң саласының көрнекті өкілінің бірі — Серік Ақылбай. Ол кісінің Кейкі батырға туыс болып келетіндігін жоғарыда айттым. Серік аға Ақылбай сол кездегі Қазақстан Премьер-Министрі К.Мәсімовтің атына 2009 жылдың 21 наурызы күні көлемді хат жолдаған еді. Оған кейін Секен ұйымдастырып, Кәрім Мәсімовтің атына 2016 жылдың 5 ақпаны күні жіберілген хаттың соңына өзі бастап бір топ депутат қол қойғаннан кейін ғана іс оңға басып, жүріп берді.

(Жағасы 7-бетте)

Бірақ, ғалымдарға, әсіресе, физикалық антропологиямен айналысатын мамандарға әлгі зертханада казактардың ғана емес, өзбек, түркімен, қырғыз, дағыстан, түржі, шешен, ингуш, карашай, балкар сынды Орталық Азия мен Кавказ халықтары өкілдерінің бас сүйегі бар екендігі бесенеден белгілі жайт. Сол жолы Кейкі батырдың сүйегінен басқа антропологиялық материалдармен танысуға мүмкіндік болмады. Физикалық антропологияның маманы емеспін ғой. Оның үстіне маған музей қызметкерлерімен тамыр-таныстығымды пайдаланып, шынын айтқанда,

мәдени ескерткіштер мен құндылықтарды сырттан алып келу және сыртқа шығару туралы» заңының ыңғайымен жұмыс істей алмағандықтан болар, батырдың сүйегін қайтара алмады.

Жас казак: Ол қандай заң?
Нұрсан Әлімбай: Ол заңның негізгі мәні Ресей аумағындағы кез келген тарихи-мәдени құндылықты сыртқа шығаруға қатаң тыйым салынады дегенге саяды. Сонымен бірге бұл заңда ерекше жағдайда ғана кейбір басқа елдердің мәдениеті мен тарихы үшін құнды артефактілер Ресейдің президенті

денгейінде ұйымдастыру болды. Себебі жоғарыда айтылғандай, кез келген музейлік құндылықты сыртқа шығару үшін, ең алдымен, сол музей ұжымының һәм басшыларының ресми келісімі қажет.

Сонымен, маған, ең алдымен, «Осы бас сүйек Кейкі батырдікі ме?» — деген сауалға нақты жауап табу керек болды. Музейдегі барлық сүйетті мәліметті зерделеп, іздестірген соң бас сүйектің батырдікі екендігіне еш күмән қалмады.

Жас казак: Қалай көз жеткіздіңіз? Бізге де, оқырманға да күдік туғызатын сауал осы болып тұр.

Нұрсан Әлімбай: Музей қызметінде бір тәртіп бар. Келіп түскен құнды дүние жайында барлық ақпарат жиналады. Әлгі құндылықтар қалай келді? Қай жерден келді? Кім алып келді? Осындай сауалға нақты жауап табу үшін жан-жақты мұқият тексеру һәм зерттеу жүргізіледі. Онсыз тапсырылған кез келген бұйымның музейлік (*тарихи және мәдени*) құндылығынан айырылады. Яғни ондай зат елге де ұқсатып көрсету үшін, зерттеуге де ерекше қажетті музейлік құндылық деп аталатын арнайы статусқа ие болмайды. Осы ретте Ресейдегі музейлердің бұл мәселеге айрықша жауапкершілік пен

(Басы 6-бетте)

Әлбетте, бұл ретте сол кездегі Премьер-Министр К.Мәсімовтің жеке басының рөлінің айрықша болғандығын ерекше екшеп айтуға тиіспін. Демек, бұл іске өзі тікелей араласпағанда, батыр сүйегінің дәл осы уақытта елге қайтарылуы неғайбыл еді. Сондай-ақ оның жақын көмекшісі Премьер-Министр кенесесі басышының орынбасары Ержан Бабақұмаровтың да осы істі ұйымдастырудағы еңбегі ерен болды. Бұл ретте осы азаматтың, әсіресе батырдың бас сүйегін елге жеткізуді жедел ұйымдастырғандығын айтуды өзімнің парызым деп санаймын.

Ал Қазақстан мен Ресей арасындағы министрліктер деңгейінде мәселені саяси хәм ұйымдық жағынан оңтайлы шешімімен реттеген еліміздің мәдениет және спорт министрі Арыстанбек Мұхамедиялы болды. Министрдің осынау күрмеуі мейлінше күрделі мәселені реттеу үшін Мәскеуге әлденеше рет барып, өзінің әріптесі Ресейдің мәдениет министрі Владимир Мединскиймен сан рет кездескендігін көпшілік жақсы біледі. Өз басым Арекеннің В.Мединскиймен батырдың сүйегін қайтару жөнінде 2016 жылы 5 қыркүйек күні болған ұзаққа созылған кездесудің тікелей куәсі болдым. Бұл өте сәтті кездесу болды. Осы кездесуде Ресейдің көрнекті өртістерінің қатысуымен жасалған Елбасы туралы көркем фильм көрсетіліп, соңында кішігірім жайылған дастархан басында біздің министр өзінің әріптесінен батырдың сүйегін қайтару ісін жеделдетіндігі туралы уағдасын алды. Егер Ресей тарапының, әлетте, мұндай іске келгенде «түлкі бұлаңға» салып, әлгі істің ақырын, тіпті сұйылтып жіберуге әбден төселіп алғандығын ескерсек, бұл үлкен жетістік еді. Осы жерде жиналған жұртшылық (оның ішінде белгілі дипломат,

болуы керек. Әйтпесе, дәл осы кездесуден кейін бұл мәселе шешілуі әбден мүмкін еді. Өйткені, біздің Премьер-Министрдің өтініші бойынша, А.Мұхамедиялының әлденеше рет тікелей атсалысуымен былтыр 24 тамыз күні екі музейлік бұйымды Ресейдің музейлік қорынан шығару жөніндегі Ресейдің мәдениет министрінің 1930 нөмірмен хатталған бұйрығы жарық көрді. Бұл жерде екі музейлік бұйым деп отырғаным — батырдың Кунсткамера қорына 3383-1а деген нөмірмен тіркелген бас сүйегі мен 3383-16 нөмірлі жак сүйегінің бөлігі. Ал енді осы бұйрықта көрсетілген Кунсткамераның тарапынан жасалған сан құжатты жедел әзірлеуге және батырдың сүйегін Мәскеуге жеткізу ісіне мен және менің орынбасарым Бейбітқали Қақабаев тікелей қатыстық. Реті келген сон айтпай кетпеске болмас, бұл бұйрықтың көшірмесін және батырдың сүйегіне байланысты барлық құжатты, соның ішінде, мысалы, бас сүйекке Ресей антропологтары тарапынан жасалған камералық талдау-сипаттаманы Серік аға Ақылбайға және өзіміздің мәдениет министрлігіне электрондық пошта арқылы беріп отырдым. Осы құжаттардың біразы биыл Павлодарда жарық көрген Кейкі батырдың өмірбаяны хәм қоғамдық-саяси қарекетін көптен бері зерттеп жүрген Максұтбек Сүлейменнің «Кейкі Көкембайұлы» деп аталатын кітабына еніпті. Шамасы, өзі жақсы араласатын Серік аға Ақылбайдан алған болуы керек.

Жас қазақ: Автор әлгі құжаттарды қайдан және кімнен алғандығын неге айтпаған? Неге сіздің еңбекке сілтеме жасамаған?

Нұрсан Әлімбай: Кім біледі? Ол кісіні танымаймын да. Оны өзінен сұраңыз. Өз басым мұндай жайтқа ешқашан мән берген емеспін. Ен бастысы, ел-жұртқа жария болғандығы жақсы болды.

қоғам және мемлекет қайраткері Тайыр Мансұров та болды) А.Мұхамедиялының ұйымдастырушылық шеберлігі, әбжілдігі хәм табандылығына дән ризашылығын білдіріп жатты. Сөйтіп, тура бір ай өткеннен кейін, яғни 2016 жылдың 6 қазан күні таңғы 3 сағат 40 минут шамасында батырдың сүйегін елге жеткізуді Жаратушы ием менің пешенеме жазыпты. Бізді аэропортта министр Арыстанбек Мұхамедиялы мен Серік Ақылбай қарсы алды. Бірлесе атқарған осынау айтулы істің айрықша тарихи хәм рухани маңызын табанымыз туған жердің топырағына тиген сәтте, әсіресе айқын сезіндік. Осы ретте біздің министрліктің жауапты хатшысы Қуатжан Уәлиевтің үлкен ұйымдастырушылық көрсете білгендігін ерекше екшеп айтқан жөн. Ол кісі осынау күрделі істің басы-қасында жүрген біздердің жұмысымызды кәсіби біліктілікпен үйлестіріп отырды.

Жас қазақ: Нұрсан аға, дегенмен батырдың сүйегін елге қайтару неге кешікті?

Нұрсан Әлімбай: Жақсы сұрақ қойдыңыз. Әлгі кездесу барысында күтпеген жерден В.Мединскийдің көмекшісі оған Ресей премьер-министрі Дмитрий Медведевтің телефонға шақырып жатқандығын хабарлады. Ол кешірім өтініп сыртқа шығып кетті. Жиналғандарды қайдам, өз басым тіксініп қалдым. Біраз уақыттан кейін келген В.Мединский біздің министрге батырдың бас сүйегін қайтару мәселесі Ресей Мемлекеттік Думасына сайлаудан кейін шешілетіндігін айтты. Яғни 2016 жылдың 18 қыркүйегінен кейін. Ресей министрінің айтуына қарағанда, аты шулы Владимир Жириновский мен Сергей Миронов сияқты депутаттар мәселенің оңтайлы шешілуіне

кереғар іс-әрекетке баруы мүмкін еді. Шамасы, Ресей президентінің партиясы есебіндегі «Біртұтас Ресей» құрамындағы үкімет мүшелері, ең алдымен, президент пен премьер-министрдің өзі, В.Жириновский мен С.Миронов сияқты саяси оппоненттерінің жоғарыда аталған 1993 жылғы заңды бұзушылық деп айыптауынан тайсқаған

тұрпатының нұсқасын жасаған өзім едім. Сонымен бірге батырдың кеудесімен бірге жасалған реконструкция Орталық музейде атқарылды.

Жас қазақ: Әңгімеңізге рахмет!

**Сұхбатты алған
Жарас КЕМЕЛЖАН**

Оқшау ой

Тәрбиенің іргетасы отбасы және мектепте қаланатынын ескерсек, алғашқы әскери

дайындық (АӘД) пәні ұстазының рөліне көңіл бөлуіміз керек. Үкіметтің 1996 жылғы 1 қарашадағы 1340 алғашқы әскери дайындық туралы қаулысы бойынша АӘД пәні жалпы орта білім беру мектебімен бастапқы және орта кәсіптік білім беретін ұйымдарда 1996-97 жылынан бастап қайта енгізілді. Мектеп қабырғасында әскери-патриоттық тәрбие беру тек қана 10-11-сыныптарда жүргізілетін АӘД сабағында ғана емес, барлық сынып оқушысына сабақтан тыс өткізілетін іс-шара арқылы да беріледі.

ОТАНҒА ҚҰРМЕТ МЕКТЕПТЕН БАСТАЛАДЫ

Патриоттық сананы қоғамдық өмірде бекітетін бірден-бір институт-мектеп және жоғары оқу орындары мен басқа да білім мен тәрбие беру мекемесі. Олардың көмегімен патриоттық сана қоғамдық өмірге бекітіліп, мемлекет тарапынан қолдауға және бағдарлауға ие болады. Мектептегі жасөспірім қоғамның әлеуметтік құрылымында ерекше орын алады. Ендеше, қазіргі мектеп оқушылары өзінің тұлғалық — кәсіби нығаюға бет алуының жоғары деңгейімен, шығармашылық потенциалымен, еліміздің әлеуметтік жаңғыру процесіне шынайы іс жүзінде қатысуға деген белсенді қызығушылығымен, өзінің әлеуметтік бағдарына деген даралық көзқарасымен ерекшеленуі тиіс.

«Білім берудің тиісті деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру талабын бекіту туралы» Қазақстан Үкіметі 2015 жылғы 327 (01.09.2016 бастап қолданысқа енгізіледі) қаулысының 25-тармағына сәйкес, 10-11-сыныптарда алғашқы әскери дайындық оқу курсының аясында 25 сағаттық жылдық оқу жүктемесімен алғашқы әскери дайындық пәнінің оқытушы-ұйымдастырушыларының оқытуымен іске асырылады.

АӘД-ға 100 сағаттан асырылмай, оның ішінде 36 сағат оқу — далалық (лагерлік) жиынды өткізуге беріледі. «Өмір қауіпсіздігі негіздері» курсы «Алғашқы әскери дайындық» оқу курсы шеңберінде іске асырылады.

Айбын

Ол осы аптада «Нұр Отан» партиясының Алматы қалалық филиалында «Қоғамның рухани жаңғыруы, Қазақстанның ұлттық коды мен мәдениетінің сақталуы» деген тақырыппен өткен жиында мемлекет қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі әскерилердің рөліне тоқталды. Сабыржан Сүлейменов «Өздеріңізге аян, бүгінгі дәуір — ақпараттың дамыған заманы. Қастандық ойлаған қаскүнемдер түрлі ақпараттық дақырттар мен басқыншылықтарға барып жатыр. Күнделікті естіп, куә болып жүргендеріңіздей, әлемдегі дамыған мемлекеттер әскери саласы аяққа тұра қоймаған, әлеуеті орта немесе төмен дәрежедегі ұлттарды

Отан қорғаушылардың бойына мемлекеттік мүдденің маңыздылығын, жұрт тыныштығының, ел қауіпсіздігінің бірінші кезекте екенін түсіндіру мақсатында ауқымды шаруа атқарылып жатыр. Бұл туралы Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы (Оңтүстік) өңірлік қолбасшылығы қолбасшысының тәрбие және әлеуметтік-құқықтық жұмыстары жөніндегі орынбасары, полковник Сабыржан Сүлейменов мәлімдеді.

ӘСКЕРИ ТӘРБИЕНІҢ МӘНІ

жою процесін жүргізіп жатыр. Біз осындай келенсіздіктерден сақтану мақсатында Нұрсұлтан Әбішұлы жасаған жана жобаларды қауіпсіздікті күзететін барша әскери қауымға насихаттауға міндеттіміз, — деді.

Елбасының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласындағы түрлі қадамдардың жүзеге асу барысынан әскерилер ордайым хабарлар болуы керектігіне тоқталған Ұлттық ұлан

өкілі ұлт қауіпсіздігінің маңыздылығы қанша болса, ол үшін тынбай қызмет көрсететін азаматтардың рухты болмағаны, саяси сауатты болуының маңызды екенін атап өтті.

Осындай айқын мақсаттардың нәтижесінде Отанының тыныш ұйқысын қорып жүрген жауынгерлерге арнап, зиялы қауым өкілдерінің қатысуымен дөңгелек үстел өткізілді. Жиын өз дәрежесінде өтті. Келген қонақтар рух

РУХ

www.jasqazaq.kz

mailto:jas_qazaq@mail.ru

Оқушылар санасына патриоттық тәрбиені қалыптастыруға қатысты АӘД сабағындағы жана белсенді әдіс-тәсіл, оқушы ұлдардың әскери борышы. Отан алдындағы міндеті туралы оң көзқарасын қалыптастырады.

Жеткіліксіз болмау үшін АӘД пәніне бөлінген сағат көбірек болса, құба-құп болар еді. Дегенмен сапаның да ойнайтын рөлі бір бөлек. Пән мұғалімі оқушының бойында

Кәсіби әскер жасақтау — уақыт талабы. Еліміз бойынша әскерге бармай жүргендер кейбір дереккөздерінің мәліметі бойынша көптеп кездеседі екен. Астана қаласының өзінде де жетіп жатыр. Неліктен мұндай жағдай орын алуда? Бірден-бір себеп — Қазақстан Үкіметінің 11 ақпан 2013 жылғы 118 қаулысының дұрыс орындалмауында. Құрылыс мекемелері және басқа жұмыс берушілер

патриотизм сезімін оята білсе, соның өзі үлкен жетістік, белгіленген міндеттің орындалғаны деп білемін.

Қазақстан Президентінің жанындағы мемлекеттік басқару академиясы базасында алғашқы әскери дайындық пәні бойынша біліктілік курсы жұмыс істейді. Оның жетекшісі Николай Чистиков мені арнайы шақырды. Біліктілікті жетілдіру курсына еліміздің әрбір өңірінен 300-ден астам АӘД ұстазы қатысады екен. Оның ішінде 5-6 нәзік жанды аруымыз бар. Әскер қатарында нәзік жандының болуы заңды. Десек те, болашақ сарбазды тәрбиелейтін жерде нағыз қайсар мінезді, айбыны айбарлы азамат болғаны жөн. Жалпы, жігіттік сипат беретін — әскер. Соны ескеруіміз керек. Әскери тәрбиеге байланысты біраз айттық, олар көп мәселеге келісті. Жекелей алғанда, АӘД пәнінің оқулығына өзгеріс енгізу керектігін айттым. Он-солын ажырататын азаматты тәрбиелеу үшін оқулық рухты сөзбен, мәнді мәтінмен өрілгені абзал.

жұмысқа қабылдағанымен, жастардың есепте тұрған-тұрмағаны қалағаланабайды. Міне, осыған байланысты талапты күшейтуге тиістіміз.

Отан алдындағы борышын өтеу, әскерде қызмет ету үшін адам баласының бойында ата-анасының бойына сіңірген тәрбиесі, жүрегінде Отанға деген патриоттық сезімі мен бойында рухы болу қажет. Ұлы батыр Бауыржан Момышұлы «Сын ерді шындайды, қорқақты қинайды» — деген отты сөзі бүгінде ту болып желбіреуі қажет-ақ.

**Бақытбек
СМАҒҰЛ,
Мәжіліс
депутаты**

оған оралатынымызды сөз етті. Дарқандығын даласынан, өр рухты бабасынан алып, табанда тапталуға жаны төзбейтін, азаттықтың ақ

Алдағы уақытта да осы іспеттес іс-шаралар жалғасын табады.

Әділет МӘДЕНИЕТ

